

Безвісник

Український
Робітник

СІЧЕНЬ

1935

№ 1

Рік видання 11-2

ЗМІСТ

	Стор.
Від Центрального Комітету Всесоюзної Комуністичної Партії (більшовиків) (про смерть В. В. Куйбишева)	1
Про антирелігійну роботу в школі і серед дорослих (наказ наркома освіти тов. Затонського від 3/XII-34 р за № 759)	4
О. Чефранов. — За якість антирелігійної роботи в школі	5
Ліквідувати прорив (про роботу в Одеській області)	17
І. Ельвін. — Церква і класова боротьба в Іспанії	25
М. Горват. — Сектантське кубло в Циркунах	28
О. Турган. — Невикористані можливості	30
Мельник. — Кращі ударники — на чолі безвірницької роботи	32
НА ДОПОМОГУ ПРОПАГАНДИСТОВІ	
Релігія на послугах фашизму (конспект доповіді)	34
ХРОНІКА	
В ЦР СББ України	39
Антирідзвяна кампанія	40

Здано до складання 26/1

Підписано до друку 8/11

Уповн. головн. № 291. Тир. 25.180—2¹/₂ друк. арк.

Зам. № 72

Папір: 1¹/₄ арк., ф. 62×94 — 38 кг.

1 папер. арк.— 109 г. л.

Друкарня В-ва „Український Робітник“. Харків, Пушкінська вул., № 40

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Везвірник

НАУКОВО - ПОПУЛЯРНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ЖУРНАЛ —
ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ СПІЛКИ ВОЙОВНИЧИХ ВЕЗВІРНИКІВ УКРАЇНИ

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ

Адреса редакції: Харків 10, 2-й Радянський пров. № 2. Тел. 4-71-94.

Січень № 1

1935 рік

ВІД ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ ВСЕСОЮЗНОЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ (більшовиків)

Центральний Комітет ВКП (більшовиків) з великим сумом сповіщає партію, робітничий клас і всіх трудящих нашої країни і всього світу, що 25 січня 1935 року о 14 год. 30 хв. помер від склерозу серця член Політбюро ЦК ВКП(б), заступник голови Раднаркому СРСР і голова Комісії Радянського Контролю при Раднаркомі СРСР товариш **Валеріан Володимирович Куйбишев**.

Товариш **Куйбишев** помер на бойовому посту, продовжуючи велику державну і партійну напружену роботу аж до останнього моменту свого життя.

Товариш **Куйбишев** був зразком пролетарського революціонера, послідовного лєнінця, непримиренного до ворогів партії і робітничого класу й самовідданого борця за справу комунізму. Його революційна діяльність починається в період першої російської революції. За роки своєї бойової більшовицької роботи тов. **Куйбишев** пройшов через царські тюрми і заслання, як самовідданий боєць лєнінської партії.

У роки громадянської війни товариш **Куйбишев** являється одним з найвидатніших політичних керівників Червоної армії.

Видатніший організатор і керівник нашого державного і господарського будівництва товариш **Куйбишев** віддавав усі свої сили справі соціалізму.

Безмежна відданість партії, самовіддана, невтомна робота на благо трудящих **Валеріана Володимировича Куйбишева** будуть служити прикладом для мільйонів пролетарів і трудящих у їх великій боротьбі за торжество комунізму.

Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної Партії (більшовиків)

Наша партія зазнала великої втрати: 25 січня 1935 р. раптом помер від склерозу серця товариш Валеріан Володимирович Куйбишев.

Смерть вирвала з бойового штабу партії одного з видатніших керівників, прекрасного товариша, близького нам друга.

Валеріан Володимирович Куйбишев з юнацьких років боровся під великим прапором Леніна. Він уперто, не покладаючи рук, працював і в більшовицькому підпіллі, і на фронтах громадянської війни, і на важливіших дільницях соціалістичного будівництва.

Уже в 1905 р. товариш Куйбишев в Петербурзі бере активну участь в революції, як більшовик. Він працює потім у більшовицькій організації Сибіру, як партієць-професіонал; у перервах між неодноразовими засланнями і тюремними ув'язненнями він веде керівну партійну роботу і в більшовицькій організації Пітера.

Лютнева революція застає товариша Куйбишева на шляху до чергового заслання до Туруханського краю.

Товариш Куйбишев організатор більшовиків Самари і їхній керівник під час Жовтня.

Товариш Куйбишев був одним з видатніших політичних керівників Червоної армії в боях проти чехословаків і колчаківців, а потім на туркестанському фронті.

Невтомний, чіткий в роботі, безмежно відданий справі пролетарської революції — він був зразком видатного більшовицького державного діяча.

Товариш Куйбишев був головою реорганізованої за вказівками Леніна ЦКК РСІ, провадячи послідовну, непримиренну боротьбу з усіма ухилами від генеральної лінії партії.

Видатніший організатор і знавець господарства нашої країни, товариш Куйбишев очолював у свій час Вищу Раду Народного господарства, керуючи соціалістичною індустрією. Товариш Куйбишев очолював потім Державну планову комісію, керуючи складанням народно-господарських планів першої й другої п'ятирічок.

Багатющий досвід організаторської й господарської роботи товариша Куйбишева, його широкий державний кругозор особливо яскраво виявилися на посту заступника голови Ради народних комісарів СРСР.

Товариш Куйбишев помер на бойовому посту, працюючи, не покладаючи рук, з усіх сил до останньої хвилини свого життя.

Він віддав усе своє життя, всього себе справі робітничого класу, справі нашого героїчного народу.

Прощай, наш рідний і близький Валеріан!

Й СТАЛІН
В. МОЛОТОВ
К. ВОРОШИЛОВ
Л. КАГАНОВИЧ
М. КАЛІНІН
С. ОРДЖОНІКІДЗЕ
А. АНДРЕЄВ

С. КОСІОР
А. МІКОЯН
В. ЧУБАР
Г. ПЕТРОВСЬКИЙ
П. ПОСТИШЕВ
Я. РУДЗУТАК
А. ЖДАНОВ

ПРО АНТИРЕЛІГІЙНУ РОБОТУ В ШКОЛІ І СЕРЕД ДОРΟΣЛИХ

(Наказ наркома освіти тов. Затонського від 3/XII-34 р. за № 759)

З метою кращої постановки антирелігійного виховання в початковій і середній школі *наказую*:

1. Управі початкової та середньої школи (т. Фіш) скликати протягом січня 1935 р. нараду представників ЦР СББ України, ЦК ЛКСМУ, ЦК спілки робітників початкової та середньої школи та ВУАН для опрацювання питання антирелігійного виховання в початковій та середній школі та про участь в цій роботі означених організацій та встановлення контактування з ними.

2. Шкільній Управі (т. Фіш) розробити до 10/XII ц. р. директивного листа ОблВНО про посилення антирелігійного виховання в школах та включення до планів інспекторської та інструкторської роботи питань антирелігійної роботи.

3. Харківському Науково-Дослідчому Інституту Педагогіки та Київській філії УНДІП'у включити в свій план на 1935 р. антирелігійну тематику.

4. Ввести в 1934-35 уч. році, як факультативні лекції в педінститутах, курс історії релігії та атеїзма, т. Чекунову спільно з ЦР СББ розробити програму цього курсу до 20/XII ц. р.

5. Управлінню початкової та середньої школи (т. Фіш), спільно з ЦР СББ України:

а) Розробити методвказівки про антирелігійну роботу в школі, зокрема методвказівки про роботу антирелігійних гуртків у школі.

б) Розробити список рекомендованої антирелігійної літератури для шкільних бібліотек.

в) Забезпечити розповсюдження по школах виставки „Війна і релігія“ та інших антирелігійних виставок.

г) Розробити вказівки про організацію планових навчально-методичних екскурсій до антирелігійних музеїв та антирелігійних відділів краєзнавчих музеїв.

д) Розробити спеціальний лист про антирелігійну роботу школи з батьками та населенням.

6. Видавництву „Радянська Школа“ та Держнацменвидаву передбачити у видавничому плані на 1935 р. видання українською мовою та мовами нацмен не менш 2-3 книжок з питань антирелігійного виховання для вчителів початкової та середньої школи.

7. Дитвидаву та Держнацменвидаву ввести до плану на 1935 р. видання масової дитячої антирелігійної літератури.

8. Редакції журналів „Комуністична Освіта“, „Політехнічна Школа“ систематично подавати методичний матеріал по антирелігійному вихованню в школі, висвітлювати його стан, організовувати широкий обмін досвідом антирелігійного виховання в школі та піонерзагонах.

Нарком освіти ЗАТОНСЬКИЙ

О. ЧЕФРАНОВ

ЗА ЯКІСТЬ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

У боротьбі проти релігії радянська школа повинна відігравати виключно важливу роль. Перед нею стоїть завдання не тільки виховувати в атеїстичному дусі мільйони дітей, даючи організовану більшовицьку відсіч будь-яким спробам попівщини впливати на дітей, але допомагати і дорослим трудящим і в першу чергу батькам учнів звільнитися від релігійного дурману, від рештків релігійного світогляду, релігійних настроїв, релігійних традицій тощо.

Вождь партії тов. СТАЛІН на XVII з'їзді партії поставив як одне з найважливіших завдань в галузі ідейно-політичної роботи: „Систематично викривати ідеологію і рештки ідеології ворожих ленінізмові течій“.

Немає жодного сумніву, що це стосується і систематичного викривання такої ворожої ленінізмові ідеології та рештків її, як релігія в усіх і всіляких її формах, ідеалістичні та фетишистські ідеї та уявлення і інші найвитонченіші, часто-густо замасковані, форми попівщини.

Не зважаючи на велике політичне й педагогічне значення антирелігійної роботи в школі, вона поставлена у нас ще незадовільно. На Україні є школи, де антирелігійна робота провадиться добре, де успішно працюють гуртки ЮВБ (Юних воєвоєничих безвірників) і осередки СВБ (Спілки воєвоєничих безвірників).

Останніми роками (1933—1934 р. р.) безвірницька преса (журнал „Безвірник“ і шкільне видання газети „Безбожник“) відзначила гарну роботу гуртків ЮВБ і шкільних осередків СВБ у таких школах України: № 5, 8, 9, 10 у Миколаєві, № 19 і 20 у Полтаві, № 88, 54 у Києві, № 9 і 81 в Одесі. Відзначено добре поставлену антирелігійну роботу і на селі, наприклад, в Карлівці (школа № 15) або на Чернігівщині (Іченська школа ім. Петровського) та деякі інші.

Але в переважній більшості початкових і середніх шкіл України антирелігійна робота поставлена слабо, якість її низька. Багато шкіл не провадять планової систематичної антирелігійної роботи з дітьми і дорослими, обмежуючись здебільшого проведенням антисвятешних кампаній. Учителі багатьох шкіл не використовують в інтересах антирелігійного виховання учбово-програмного матеріалу, не цікавляться

питаннями про ставлення учнів до релігії, не знають, чи є у них в класі діти з релігійних сімей, а коли навіть знають про релігійність учнів, то не вживають виховних заходів, не провадять відповідної роз'яснювальної роботи, щоб звільнити дітей від релігійного дурману.

У початковій і середній школі надто поширено формально-бюрократичне ставлення адміністрації і педагогів до антирелігійної роботи, коли її визнають *на словах*, реєструють в кварталних і річних відчитах і майже цілком *ігнорують на ділі, на практиці*.

Осторонь від антирелігійної роботи стоять здебільшого обл і райВНО. Слабо керують гуртками ЮВБ піонерські організації, а комсомольські — майже зовсім ігнорують цю ділянку роботи.

Треба відзначити *низький ідейно-політичний рівень* антирелігійної пропаганди в школі, методологічну й методичну невитриманість її, іноді цілковиту необізнаність учителів (зокрема молодих) навіть з найголовнішими питаннями релігії та атеїзму.

Для піднесення антирелігійної пропаганди в школі на рівень постанов XVII партз'їзду та вказівок вождя партії тов. СТАЛІНА *треба організувати всебічну допомогу вчителеві і школі щодо методичного озброєння*, набуття антирелігійних знань, налагодження живого, оперативного керівництва цією ділянкою роботи з боку Наркомосу та його органів на місцях. На допомогу антирелігійній роботі вчителя треба мобілізувати не тільки увагу організації СВБ, але і науково-педагогічних закладів та громадських організацій.

Особливо велике значення має складання методичних матеріалів, розшифрування антирелігійного змісту відповідних розділів шкільних програм, забезпечення вчителя і дітей мінімумом підсобної антирелігійної літератури.

Новий провід Наркомосу на чолі з тов. *Затонським* дістав надзвичайно прикру спадщину від попереднього проводу Наркомосу, очолюваного Скрипником. Націоналістичні, петлюрівські, фашистські, троцькістські та інші контрреволюційні елементи, що за Скрипника пролізли з метою шкідництва на керівні посади в апарат Наркомосу, у відділи наросвіти, науково-педагогічні заклади, у школи та інші культустанови, *провадили націоналістичну, підривну, шкідницьку роботу і на антирелігійній ділянці шкільного фронту*.

Яскравим прикладом націоналістичної, шкідницької, контрреволюційної роботи класового ворога на антирелігійній ділянці комуністичного виховання дітей може бути видання і поширення в 1929 році таких „керівних“ *методичних матеріалів Держнаукметодкому НКО як методичний лист № 4 „Антирелігійна робота в школі“* за редакцією одного з підлабузників Скрипника Д. Скуратівського, — колишнього керівника методичною роботою початкових і середніх шкіл на Україні і члена Держнаукметодкому НКО.

Цей документ ще раз говорить про *націоналістичну настанову* колишнього проводу Наркомосу України, очолюваного Скрипником, *на відрив шкільного будівництва Радянської України від шкільного будівництва в РСФРР та в інших братніх республіках Радянського Союзу*.

Держнаукметодком в цьому методлисті цілковито *відмежовувався* від теоретичної й практичної антирелігійної роботи в РСФРР, ігноруючи досвід в складанні шкільних методичних антирелігійних матеріалів Наркомосу і шкіл РСФРР, зокрема матеріали про антирелігійну роботу в школі, що їх систематично подавав тоді орган Центральної Ради СББ СРСР—журнал „Антирелигиозник“ за редакцією тов. Є. Ярославського.

У відміну від „московських“ настанов в антирелігійній роботі шкіл, тодішній Держнаукметодком НКО України подав в методичному листі № 4 „свої“, „самостійні“ настанови.

Маскуючись марксистською фразеологією, Держнаукметодком у цьому методлисті протягував такі буржуазно-націоналістичні і націонал-фашистські настанови: ідеалізація релігії, замазування її класової контр-революційної ролі, цілковите замовчування такої політичної контр-революційної та інтервенціоністської організації, як українська автокефальна церква—це знаряддя української куркульні та світового імперіалізму і фашизму, а натомість подавання матеріалу про зовсім непоширені на Україні релігійні течії як будизм, ламаїзм, магометанство. Лист *жодного слова не говорив* у відповідних місцях про *роль релігії і церкви в розпалюванні буржуазією національної й расової ворожечі* серед трудящих, цілком обминув таке важливе питання як поєднання антирелігійної роботи з інтернаціональною та питаннями оборони СРСР—соціалістичної батьківщини трудящих всього світу.

Методлист „Антирелігійна робота в школі“ *контрабандно протягував* опортуністичне, соціал-фашистське, цілком вороже нам гасло „*безрелігійне виховання*“ дітей, твердячи, що нібито „радянська школа *передусім* повинна дати школяреві матеріалістичний науковий світогляд—безрелігійне виховання“ (стор. 8). Ігноруючи марксо-ленінське вчення про соціальне коріння релігії, методлист підсував учителів радянської школи бржуазно-ідеалістичний погляд на релігію, як „*вигадку попів*“. „*Релігійні переживання* затурканої частини людства,—твердив Держнаукметодком НКО в методичному листі для шкіл,—*є результатом ганебної свідомо організованої роботи духівництва*“ (стор. 6 Підкреслення мої О. Ч.),

Підміняючи викриття класової експлуататорської ролі релігії, релігійних організацій та їх керівників *схоластичними вправами в спростуванні біблійних байок* (доречі сказати, маловідомих або і зовсім невідомих дітям радянської школи), Держнаукметодком цим самим спрямовував антирелігійну роботу вчителя з дітьми *на ворожі марксист-мові-ленінізмові позиції буржуазного культуризму*.

Зовсім не випадкова була настанова методлиста № 4 на *відокремлення антирелігійної роботи в школі від чергових завдань класової боротьби та соціалістичного будівництва в СРСР*, на *штучне відірвання її від чергових завдань комуністичного виховання дітей*.

На цей шкідницький, контрреволюційний націоналістичний „твір“ Держнаукметодкому з'явилися критичні рецензії (журнал „Безвірник“ № 14, 1929 року і додаток до газети „Вісті“, „Наука і Освіта“ №№ 16

і 17 1929 року), де встановлено було політично і педагогічно шкідливий характер методлиста № 4 і вказувалося, що „він дезорієнтує вчителя в методичній антирелігійній роботі“, не допомагає, а *утруднює* ант-релігійну роботу вчителя, і ставилася вимога *вилучити його з вжитку*.

На цю рецензію редактор методлиста № 4 Скуратівський з нахабною претенціозністю виступив з статтею в газеті „Народний Учитель“ (від 28/VIII 1929 року), де від імени Держнаукметодкому заявив, що лист про антирелігійну роботу в школі має лише „технічні не-долади“, а суттю він є „корисно-доцільний“, „змістом правильний“. Щодо протягування в листі буржуазного соціал-фашистського гасла „безрелігійне виховання“ та інших подібних класово-ворожих настанов, то це, на думку Скуратівського, є не більше, як „описка“, що нібито „випадково“ потрапила до директивного методичного листа.

В обороні цього шкідницького методлиста гаряче підтримував Скуратівського і невикритий тоді ще контрреволюціонер-троцькіст О. Бервіцький, що тоді був тимчасовим головою Держнаукметодкому і раз м з Скуратівським рішуче заперечував вимогу редакції журналу „Безвірник“ та ЦР СББ України вилучити методлист № 4 із вжитку і розповсюдження.

Цілком *опортуністичну, дворучницьку* оцінку методлиста дала редакція газети „Народний Учитель“ (редактором був Єзерський), яка в спеціальній редакційній статті (№ 37 від 18-IX 1929 р.) хоч і зазначила, що „в листі трапилась низка поважних хиб“, але не тільки *не викрила* їх, а скоріше тільки *замазала*. У загальній оцінці методлиста редакція „Народного Учителя“ по суті *солідаризувалася* з твердженнями Скуратівського і Бервіцького про його „цінність“ і „доцільність“. Вказавши на деякі *хиби методлиста*, редакція „Н. У.“ відзначила, що ці хиби тільки „до певної міри“ *знецінюють* його „керівне значення“, „*понижують* *цінність* методлиста для масової школи“.

В 1930 році секція соціального виховання Держнаукметодкому НКО України випустила *перероблене і доповнене видання методлиста № 4* під назвою „Антирелігійна робота в школі соціального виховання“. Перероблення і доповнення зробив науковий працівник УНДІП'у (Укр. Науково-Дослідн. Інст. Педагогіки) Ст. Літвінов, а редагували знову таки Д. Скуратівський та О. Бервіцький.

В цьому переробленому методлисті теж натрапляємо на протягування буржуазних, соціал-фашистських, націоналістичних та інших ворожих марксизмові-ленінізмові поглядів та настанов.

Подаючи цитати з Леніна про соціальне коріння релігії, автор і редактори методлиста в своїх інтерпретаціях думок Леніна відступають від основних марксо-ленінських поглядів на релігію, замазують класову експлуататорську суть релігії, наслідком чого *перекручують* і *затуманюють* виключно чіткі і ясні погляди Леніна.

Навівши цитату з Леніна про соціальне коріння релігії, вони через кілька сторінок зазначають: „Релігійні уявлення, увесь цей містичний світогляд з тисячею варіацій його є наносне, прищеплене

релігійним оточенням" (стор. 15), на сторінці 17 закликають до боротьби з релігією — „цим тисячолітнім ошуканням“.

Цілком ясно, що наведені тут погляди на релігію є буржуазні ідеалістичні, одверто ворожі марксизмові-ленінізмові.

Ленін у статті „Про ставлення робітничої партії до релігії“ зазначив, що „атеїстична пропаганда соціал-демократії повинна підлягати її головному завданню: розвиткові класової боротьби експлуатованих мас проти експлуататорів“ (підкреслення моє. О. Ч), а в методисті ця виключно ясна думка інтерпретується так: „боротьба з релігією мусить бути в безпосередньому зв'язку з класовою боротьбою“, або: „в умовах диктатури пролетаріату ленінський методологічний принцип непоривності класової та антирелігійної боротьби залишається непорушним“ (стор. 11-12).

Немов би у „підтвердження“ правильності думок Леніна й Енгельса про релігію в методисті наведена цитата з... соціал-фашиста Каутського — цього *професійного фальсифікатора марксизму*, найлютішого й найпідлішого ворога комунізму і СРСР, при цьому ця своєю суттю буржуазна антиклерикальна, а не антирелігійна цитата вносить цілковиту плутанину і туман в питання, що їх з вичерпною глибиною і ясністю вияснили Ленін і Енгельс.

Підмінювання класового аналізу релігії буржуазним, зовнішньо-описовим трактуванням релігії, релігійних свят, обрядів проходить різкою ниткою через той матеріал, де розшифровується антирелігійний зміст учбових програм. „Пасху“ рексмендується вчителю подавати дітям, як „свято, що збожнює оживлення природи“, „різдво“ — як „свято, що присвячено народженню Христа, якого в дійсності не існувало“ (стор. 23). *Про класову, куркульську, контрреволюційну суть „різдва“, „пасхи“ та інших релігійних свят у методисті ані слова.*

В цьому „переробленому і доповненому“ методисті натрапляємо на такі націоналістичні настанови: в твердженнях методиста про „національні релігії“, „відсталі нації та їхня релігія“ виявляється тенденція ототожнювати націю і релігію. У листі замазано контрреволюційну, інтервенціоністську і фашистську суть української автокефальної церкви, бо в листі „український автокефальний рух“ (?) розглядається тільки як „рух“ „реакційний“. (І це твердиться після процесу СВУ!). Про націоналістичні настанови методиста говорить і відсутність матеріалу про роль релігії і церкви в розпалюванні буржуазією національної й расової ворожнечі серед трудящих, відсутність вказівок про потребу поєднувати антирелігійну роботу з інтернаціональним вихованням дітей, з питаннями оборони країни рад, а також відсутність матеріалу, що викривав би участь церкви та інших релігійних організацій на Україні, в СРСР і в усьому світі в підготованні міжнародним імперіалізмом і фашизмом збройного нападу на країну Рад.

Треба звернути увагу також на характерний метод маскування, до якого вдалися редактори — шкідники фальсифікатори. В передмові до цього „переробленого“ листа вони зазначили, що буцім то в редагуванні цієї книжки брав участь тов. Інатюк, проте як в дійс-

ності тов. Інатюк ніякої участі в редагуванні не брав, і прізвище його впорядники вставили без його відому. Мета цього шахрайського маневра шкідників цілком ясна: вставивши прізвище представника ЦР СББ, що настоював на вилученні методлиста № 4, створити враження, що нове видання справді є доброякісне і схвалене авторитетом ЦР СББ України.

Політично шкідлива, націоналістична, класово-ворожа пролетаріатові методична антирелігійна література виготовлялася для вчителів і іншими наркомосівськими установами. Тут можна відзначити такі книжки, як „Антирелігійна робота в трудшколах та в політосвітніх установах на селі“ (1929 року)—Київського окружного методкому наросвіти, „Антирелігійне виховання дітей“—лекція XIII ВЗІНО (1929 року), „Антирелігійна робота юних безвірників“—Всеукр. інститут підвищ. кваліфікац. педагог. (1931 рік) та інші. Критичні рецензії як на згаданий „перероблений“ лист, так і на весь інший перелічений тут політично-шкідливий мотлох були вміщені в огляді шкільної антирелігійної літератури в журн. „Безвірник“ № 13-14, 15-16 1932 р.

Політична функція усіх розглянутих тут і інших подібних „методичних“ книжок цілком ясна: *шкідникам треба було вихолостити класовий, політичний зміст з антирелігійної пропаганди в школі, відірвати її від чергових завдань соціалістичного будівництва в країні Рад, від комуністичного виховання дітей, використавши і цю ділянку ідеологічного фронту для замаскованої пропаганди буржуазних, націонал-фашистських, соціал-фашистських, троцькістських та інших подібних контрреволюційних поглядів та настанов і тим прислужитися українській куркульні та закордонному фашизму і імперіалізму в їх контрреволюційних та інтервенціоністських антирадянських планах.*

Цілком ясно, що таке „керівництво“ і „допомога“ з боку колишнього проводу Наркомосу вчителям початкової й середньої школи в антирелігійній їх роботі фактично дезорганізували антирелігійну роботу вчителів, скеровували її на політично й педагогічно шкідливий шлях.

Нове керівництво НКО України на чолі з тов. Затонським провело за проводом ЦК КП(б)У величезну роботу щодо викорчування націоналістичного коріння на мовному фронті, у галузі української літератури, історії та на інших ділянках культурно-освітнього, зокрема шкільного фронту.

Початкова й середня школа України має тепер стабільні програми та підручники, що містять в собі досить матеріалу для антирелігійної роботи учителя.

Постанови ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У про початкову й середню школу, зокрема постанови партії та уряду про викладання історії й географії, відкривають перед учителем і школою величезні перспективи для проведення планової систематичної антирелігійної роботи.

На жаль, переважна кількість учителів початкової й середньої школи, зокрема молодих, відчують себе слабо підготованими для проведення антирелігійної пропаганди серед дітей і дорослих.

Методична і загальна антирелігійна неозброєність учителя, відсутність оперативної допомоги йому в антирелігійній роботі з боку

органів наросвіти, брак ідеологічно-витриманої антирелігійної методичної літератури для школи і вчителя, відсутність допомоги з боку науково-дослідних педагогічних установ, недостатня допомога, а іноді цілковита відсутність її з боку організацій СВБ — все це заважає піднесенню антирелігійної роботи в школі на якісно вищий рівень.

За таких умов велике політичне й педагогічне значення має наказ наркомоса тов. *Затонського* „Про антирелігійну роботу в школі і з дорослими“, де дано розгорнену програму боротьби за якість антирелігійної роботи в школі. Тут на весь свій зріст поставлено питання про *кращу організацію* в початковій і середній школі антирелігійної роботи, про „посилення антирелігійного виховання в школах“.

Наказ тов. *Затонського* завдає рішучого вдару тим опортуністичним елементам з обласних і районних відділів наросвіти і шкіл, що занедбали таку надзвичайно важливу ділянку комуністичного виховання дітей, як антирелігійна робота.

Практика багатьох обл і райВНО говорить про те, що вони щодо антирелігійної роботи шкіл поклалися на самоплив, не давали останнім часом майже жодних вказівок школі і вчителю щодо посилення антирелігійної роботи, піднесення якості її.

Деякі працівники наросвіти на місцях (у Донецькій, Одеській областях) відмовлялися навіть від запропонованої їм допомоги обл. міськ. і райрад СВБ у налагодженні в школах антирелігійної роботи, у підвищенні антирелігійної кваліфікації учителів, в організації методичної антирелігійної роботи з учителями.

Інспектура та інструктори відділів наросвіти під час відвідування шкіл і інструктування вчителів, як правило, зовсім обминали антирелігійну роботу, не цікавилися станом її, не подавали школі в цій справі будьякої допомоги, а проте живий інструктаж і контроль над роботою має величезне значення для піднесення якості і на цій ділянці роботи школи.

Не дивно, що в більшості наших шкіл панує цілковита безвідповідальність за антирелігійну роботу, а в деяких школах антирелігійну роботу перетворено на *своєрідний вид аматорства*, її доручено окремому вчителю — так званому „спеціалістові“.

У наслідок занедбання антирелігійної роботи учні шкіл іноді потрапляють на гачок до церковників і сектантів. В 15 кілометрах від Харкова в селі Циркуни відвідування учнями церкви та сектантських молитовень зробилося звичайним явищем. Такі випадки зареєстровано по деяких інших районах України. Є випадки, коли сектанти-фанатики не пускали своїх дітей до школи (Вінн. обл.). Були випадки, коли діти і серед них школярі були присутні на „молебнах від посухи“, що їх улаштовувала попівщина в деяких селах влітку 1934 року, а школа тільки „спостережала“ попівські контрреволюційні вихватки.

Такого становища надалі ніяк не можна терпіти.

Наказ тов. *Затонського* вимагає від шкільної управи НКО дати директиву облВНО про *посилення антирелігійного виховання в школах*, включення до планів інспекторської та інструкторської роботи питань антирелігійної роботи.

Це ставить перед школами завдання *планово, систематично проводити антирелігійну роботу*, зробити її складовою частиною *навчально-виховної роботи кожного учителя*, який повинен відповідати за якість своєї антирелігійної роботи з дітьми. Адміністрація школи, зокрема завучовою частиною, теж саме повинні включити до своїх планів питання про антирелігійну роботу школи, допомагаючи вчителям налагодити цю роботу, утворюючи для цього максимально сприятливі умови: забезпечення вчителя й дітей відповідною літературою, наочними приладдями, допомогою в організації антирелігійних екскурсій тощо.

Наказ тов. *Затонського* ще раз нагадує органам наросвіти, школам і вчительству, що *антирелігійна робота в школі має велике політичне і педагогічне значення*, її повинна проводити *кожна школа в обов'язковому порядку* і що обл., рай і міськВНО, школи, учителі, комсомольські і піонерські організації повинні негайно повернутись лицем до антирелігійної роботи з дітьми, оперативно керувати цією ділянкою роботи.

Велике значення для зміцнення антирелігійної роботи в школі матиме встановлення щільного зв'язку на цій ділянці шкільної роботи Управи початкової і середньої школи НКО з ЦР СББ України, ЦК ЛКСМУ, ЦК спілки робітників початкової й середньої школи та з Всеукраїнською Академією Наук (ВУАН).

Досі такого зв'язку не було. ВУАН зовсім стояла осторонь від допомоги школам в антирелігійній роботі. ЦР СББ мало приділяла уваги школі і дітям. Антирелігійна робота комсомольських організацій вкрай незадовільна. Між ЦР СББ, комсомолом і Наркомосом не було договореності щодо організаційних форм дитячого безвірницького руху, змісту, форм і методів роботи ЮВБ. Нарада, що її має за наказом скликати Управа початкової і середньої школи, повинна внести ясність і договореність в усі питання, що стосуються антирелігійної роботи в школі, чітко визначити зміст і форми допомоги школі від кожної організації, що братиме участь в нараді.

Важливе значення для піднесення якості антирелігійної роботи шкіл має також притягнення до розробки антирелігійної тематики науково-дослідних інститутів педагогіки.

Силами окремих учителів-антирелігійників і навіть окремих шкіл не можна поставити на науковий ґрунт цілого ряду важливих проблем з галузі антирелігійного виховання дітей, як наприклад, вивчення питання про ставлення дітей до релігії, про форми впливу релігійної сім'ї на дітей і школу, про шляхи відходу релігійних дітей від впливу релігії та релігійної сім'ї, вивчення процесів відмирання релігії в соціалістичному місті і колгоспному селі та інш.

Усі ці й подібні питання під силу буде розв'язати тільки науково-дослідним педагогічним закладам, що спільно з організаціями СББ, школами і вчителями можуть поставити відповідну науково-дослідну роботу, науково обробити і теоретично узагальнити зібраний матеріал, а здобуті висновки використати в практичній роботі шкіл.

Участь ВУАН, а також науково-педагогічних закладів України в проробці питань антирелігійного виховання дітей піднесе цю ділянку роботи шкіл на набагато вищий ідейно-політичний та науково-педагогічний рівень.

Реалізуючи наказ тов. *Затонського* про антирелігійну роботу в школі, Управа початкової і середньої школи разом з ЦР СББ України повинні забезпечити школу цілим рядом методичних матеріалів.

Насамперед треба скласти вказівки про антирелігійну роботу в школі в зв'язку з проробкою учбово-програмного матеріалу для усіх десяти класів середньої школи, а також дати методвказівки про роботу антирелігійних гуртків у школах.

Учитель потребує таких методичних вказівок, щоб вони забезпечили ідеологічно-наукову витриманість, більшовицьку партійність проробки ним у класі в антирелігійному розрізі тих або інших питань учбових програм. Максимальна конкретність у подаванні методичної допомоги вчителю, ілюстрування тих або інших положень прикладами, наведення зразків методичної проробки в антирелігійному розрізі тих або інших питань шкільної програми—ось головні вимоги до методвказівок.

Особливу увагу треба приділити методвказівкам до опрацювання в антирелігійному розрізі програм з історії та географії, бо тут у вчителя є найбільші утруднення.

При складанні методвказівок треба чітко диференціювати зміст, форми й методи антирелігійної роботи в школі відповідно віку й розвитку дітей, окремо подати відповідний матеріал для I—IV класів, V—VII і VIII—X.

В методвказівках про роботу антирелігійних гуртків варто *використати досвід найкращої постановки відповідної роботи в школах України та інших республік СРСР*. Треба подбати, щоб антирелігійні гуртки в школах застосовували найбільш жвавих, емоційно насичених і тому педагогічно ефективніших форм і методів роботи, ні в якому разі не *припускаючи* переносити механічно до дитячих гуртків форми й методи роботи антирелігійних гуртків дорослих.

Великі утруднення бувають у вчителя при підшукуванні підходящої для дітей певного віку й розвитку ідеологічно витриманої літератури, зокрема художньої і тому велику користь дасть вчителю складання списків рекомендованої антирелігійної літератури з коротенькими, але чіткими і ясними анотаціями.

Крім цього, треба дати школі і вчителям також рекомендовані списки п'єс для антирелігійних вистав у школі, орієнтовні списки антирелігійних пісень, ігр, кінофільмів, різних наочних антирелігійних приладь: картин, плакатів, пересувних виставок, альбомів тощо.

Не забезпечивши вчителя мінімумом потрібної йому методичної літератури, наочних антирелігійних приладь, списків рекомендованої літератури, не можна сподіватися на великі зрушення в якості антирелігійної роботи в школі, на пожвавлення форм і методів її.

В антирелігійній роботі шкіл майже зовсім не використовується такий метод, як екскурсії до антирелігійних музеїв або до антирелі-

гійних відділів краєзнавчих музеїв, а проте в добре організованих музеях зібрано величезний наочний, науково і емоційно цінний матеріал проти релігії і церкви.

На Україні, крім Всеукраїнського музейного городка в Києві, що містить у себе багатющий матеріал щодо викриття класової політичної ролі релігії і релігійних організацій, є ряд інших музеїв меншого масштабу, як, приміром, Вседонецький антирелігійний музей у Красногорську (у будинку кол. святогорського монастиря), антирелігійний музей в Одесі та деякі інші музеї. Крім того, в кожній області є ще кілька краєзнавчих музеїв з антирелігійними відділами при них. У Донбасі таких краєзнавчих музеїв налічується 7, у Харківській області біля 10, є вони і в інших обласних і районних центрах України. По деяких містах функціонують антирелігійні виставки. Нема чого казати, наскільки корисно організовувати екскурсії до музеїв, ознайомити дітей з їх експонатами.

Розробка Управою початкової й середньої школи разом з ЦР СББ вказівок про організацію планових екскурсій до антирелігійних музеїв та антирелігійних відділів краєзнавчих музеїв набагато поживить антирелігійну роботу вчителя, збільшить інтерес дітей до питань боротьби проти релігії.

Цілком зрозуміло, що як орган наросвіти, так і безвірницькі організації повинні прикласти всіх зусиль, щоб антирелігійні музеї та антирелігійні відділи краєзнавчих музеїв подавали ідейно-змістовний, політично і науково витриманий матеріал.

Наказ тов. *Затонського* пропонує Управі початкової й середньої школи разом з ЦР СББ України розробити, крім методичних матеріалів на допомогу вчителю в його антирелігійній роботі з дітьми, ще й спеціальний лист про антирелігійну роботу школи з батьками та з населенням.

Досі така робота школи або зовсім не провадилась, або провадилась випадково, здебільшого в зв'язку з проведенням антирелігійних кампаній (антиріздвяна і антипасхальна). Тепер стоїть питання про організацію планової систематичної антирелігійної роботи школи з батьками і населенням. Школа і вчитель повинні допомогти антирелігійній роботі клубів, будинків колгоспника, хат-читалень, червоних кутків і зокрема хат-лабораторій. В першу чергу, звичайно, треба налагодити систематичну антирелігійну пропаганду *серед батьків*: постановку антирелігійних доповідей на батьківських зборах, проведення колективних та індивідуальних бесід з батьками, при чому центр ваги треба зосереджувати на роботі *серед батьків-вірян*, а також тих, що хитаються в питаннях релігії.

Проведення антирелігійної роботи з батьками та іншою людністю ставить перед школою завдання про вивчення релігійного оточення дітей, форм і методів роботи місцевих релігійних організацій. Усі ці питання можна розв'язати в щільному контакті і за участю як організацій СББ, так і комсомолу і піонер-організацій.

Велику роль у боротьбі за якість антирелігійної роботи школи повинна відігравати наша преса, а проте наші педагогічні журнали

останнім часом майже зовсім не приділяють уваги цій ділянці роботи школи.

Якщо в педагогічних журналах і з'являються статті про антирелігійне виховання, то випадково. Зовсім майже не подається рецензій на антирелігійну літературу для школи і вчителя. Немає в наших журналах навіть інформації про роботу шкільних безвірницьких організацій, про Всесоюзні антирелігійні наради вчителів, шкіл тощо.

Ось приміром 11—14 серпня 1934 року в Москві відбулася Всесоюзна антирелігійна нарада учителів-антирелігійників, що її скликали ЦР СВБ СРСР, Наркомос РСФРР та ЦК спілки Робос. Нарада обговорила питання про стан, форми й методи антирелігійної роботи в школі, накреслила завдання надалі. На нараді висвітлений був досвід антирелігійної роботи кращих в Радянському Союзі шкіл щодо постановки в них антирелігійної роботи.

Цілком природно, що як органи наросвіти, так зокрема вчительство повинні бути в курсі обговорених на нараді питань, але наші педагогічні журнали не подали навіть інформації про цю нараду, не присвятили їй жодного рядка.

Безумовно, це є велика прогалина в роботі педагогічної преси.

У нас на Україні, а також в інших республіках Радянського Союзу, є школи, що мають чим поділитися з іншими школами щодо організації гуртків ЮВБ, налагодження антирелігійної роботи з батьками й населенням, вдалої проробки в антирелігійному розрізі матеріалу учбових програм початкової й середньої школи, але цей досвід лишається невідомим для більшості шкіл, бо педагогічні журнали не організовують на своїх сторінках обміну досвідом антирелігійної роботи.

В РСФРР у місті Вороніжі школа № 3 є краща в Союзі щодо постановки антирелігійної роботи, яку вона систематично проводить з перших років Жовтневої революції. Ця школа зуміла знайти і застосувати багато живих цікавих форм роботи з дітьми, батьками і трудовим населенням. У цій школі є багато такого, що його варто запозичити собі й іншим школам, але про цю школу мало хто з учителів, мабуть, чув, і в усякому разі її зразкова антирелігійна робота лишається невідомою для наших учителів.

Наша преса—педагогічна і безвірницька—повинна подавати на своїх сторінках методичні розробки в антирелігійному розрізі цілої низки питань учбово-програмної роботи шкіл, як, приміром, внесення антирелігійних моментів у програми з історії, географії, біології, літератури та інш. Варто розробити питання про поєднання антирелігійної пропаганди з інтернаціональним вихованням дітей, з питаннями оборони країни Рад.

Дуже важливо висвітлювати досвід антирелігійної роботи кращих шкіл як на Україні, так і в інших республіках Радянського Союзу, подавати матеріал про зміст, форми й методи антирелігійної роботи гуртків ЮВБ.

Треба особливо велику увагу приділити висвітленню стану антирелігійної роботи в школах нацменів, всіляко допомагаючи учителям

цих шкіл у проведенні антирелігійної роботи, бо там вона особливо занедбана.

Журнали „Політехнічна школа“, „Дитрух“, газета „На зміну“ та інш. повинні, крім іншого антирелігійного матеріалу, вміщувати ще методичні статті про проведення антирелігійних кампаній, подавати відповідні політичні й методичні настанови, тези або конспекти антирелігійних доповідей, бесід як для вчителів, так і для учнів.

Отже шкільна антирелігійна тематика надзвичайно велика, питання антирелігійного виховання дітей зовсім ще не розроблені і наша преса повинна прийти тут на допомогу, включившись у боротьбу за якість антирелігійної роботи в школі, за організацію всебічної допомоги вчителеві в цій роботі, за цілковите і найшвидше запровадження в життя всіх заходів до покращення і посилення антирелігійної роботи, що їх поставлено в наказі тов. *Затонського* „Про антирелігійну роботу в школі і серед дорослих“.

Організації СВБ з свого боку повинні вжити всіх заходів, щоб допомогти школі піднести якість антирелігійної роботи. Якщо ЦР СВБ України разом з Управою початкової й середньої школи НКО повинна розробити цілий ряд методичних матеріалів для шкіл, то обласні, районні і міські ради СВБ повинні також налагодити щільний контакт у роботі з місцевими органами наросвіти, всебічно допомагаючи їм здійснити заходи, накреслені в наказі тов. *Затонського*.

ЛІКВІДУВАТИ ПРОРИВ

(Про антирелігійну роботу в Одеській області).

Одеська область—одна з вирішальних сільсько-господарських областей Радянської України. Останніми роками там досягнуто великих наслідків у механізації сільського господарства. 1934 року на колгоспних і радгоспних полях Одещини працювало *10.875 тракторів, 1875 комбайнів, 1466 автомашин*. 75% ораної землі колгоспів оброблено було минулого року машинами МТС.

1933 року Одеська область повністю і достроково виконала зобов'язання з хлібоздачі. 1934 року десятки тисяч колгоспників Одещини, перемагаючи труднощі, створені несприятливими кліматичними умовами, добились великих наслідків від своєї ударної роботи.

Нещадно громивши куркульські, націоналістичні та інші контрреволюційні елементи, Одеська область під керівництвом ЦК КП(б)У та обкому партії з честю виходить у ряди перших областей на Україні щодо розвитку сільського господарства.

Великі досягнення Одеська область має і в галузі розвитку промисловості. Миколаєв і Одесу за роки п'ятирічки перетворено на величезні центри суднобудування. В Одесі маємо цілий ряд заводів, що з честю виконують свої виробничі завдання. Тут треба назвати завод ім. Марті, „Січневе повстання“, джутову фабрику. Успішно виконав свою річну програму завод ім. Марті. Зросло промислове значення таких міст, як Херсон і Кірово.

В галузі національно-культурного будівництва на Одещині треба відзначити великі успіхи в ліквідації неписьменності і малописьменності дорослого трудящого населення. За 4 роки першої п'ятирічки і 2 роки другої п'ятирічки виросли наукові заклади, нові школи, будинки колективіста, хати-лабораторії, кіно-театри, велика кількість червоних кутків на підприємствах, у клубах, установах. Зростають лави радянської трудової інтелігенції в місті й на селі. На Одещині, крім десятків тисяч учителів, лікарів, агрономів, інженерів, техніків, по колгоспах, радгоспах і МТС 1934 року працювало 18.470 трактористів і 2.830 комбайнерів.

В національних районах Одещини (німецьких, болгарських, єврейських) діти й дорослі трудящі опановують соціалістичну змістом освіту й культуру на своїй рідній мові.

На основі величезних соціально економічних і культурних досягнень останніх років дедалі посиленіше зростає соціалістична свідомість серед робітничих і колгоспних мас. Минулого 1934 року багато колгоспів, не зважаючи на надзвичайно несприятливі кліматичні умо-

ви, завдяки величезному зростанню соціалістичної свідомості колгоспних мас, соціалістичному ставленню до праці, до колгоспного майна вийшли переможцями в боротьбі проти посухи і зібрали великий соціалістичний урожай.

Перемоги соціалізму на всіх ділянках господарства й культури супроводяться відходом основної маси трудящих від церкви і релігії, від впливу попів і сектантських проповідників.

Про розрив робітників і колгоспників з церквою, про зростання безвірництва говорять такі факти, як закриття сотень церков та інших молитовних будинків, відмовлення трудящих від святкування релігійних свят, від виконання релігійних обрядів, від зберігання релігійних традицій.

Але відхід трудящих від релігії не може йти самопливом — його треба організувати, ним треба керувати. Тут величезні перспективи відкриваються для роботи безвірницьких організацій. Насамперед треба викривати контрреволюційні маневри церковників і сектантів, скеровані проти політики партії та радвлади. Треба показати найвідсталішим верствам трудящих, які ще не відійшли від релігії або хитаються в ставленні до неї, що релігія є одне з знарядь класових ворогів пролетаріату і всіх трудящих, що під машкарою релігії діють розтрощені, але ще остаточно недобиті рештки куркульства, націоналістів, петлюрівців, контрреволюційних троцькістів, зінов'євців та інших антирадянських елементів.

Треба провадити систематичну, поглиблену наукову атеїстичну пропаганду серед тих трудящих, які відійшли від релігії в її зовнішніх культових формах, але ще не позабавилися залишків релігійної або ідеалістичної свідомості, не опанували ще матеріалістичного світогляду. Тут ще непочатий край роботи.

Перед безвірницькими організаціями Одещини (як і інших областей України і всього СРСР) стоїть величезне завдання — включитися в боротьбу за здійснення постанов XVII з'їзду партії про подолання пережитків капіталізму в свідомості людей і перетворення усіх трудящих нашої країни на активних і свідомих учасників соціалістичного будівництва.

Коли подивитись на роботу безвірницьких організацій в Одеській області за останні 2-3 роки, то треба відзначити, що вона не тільки не стоїть на рівні величезних політичних завдань другої п'ятирічки, на рівні постанов XVII партз'їзду, але перебуває в стані цілковитого занепаду, яскраво виявленого прориву.

Ще 4—5 років тому, як в м. Одесі, так і в усій області безвірницькі організації працювали непогано. Особливо видатною була робота організації СВБ у Миколаєві на заводі ім. А. Марті, де ударно працювали безвірницькі бригади, подаючи рекордні цифри виконання промфінпланів. Ще 1932 року під час антипасхального ударного місячника в Миколаєві на заводі А. Марті організовано було 48 госпрозрахункових безвірницьких бригад, утворено було п'ять нових безвірницьких цехів, що давали в середньому 150 процентів виконання планових завдань.

Далеко за межами Одещини відома була робота комуні „Пролетарський Безвірник“ (с. Тарасівка, Первомайського району), яка протягом кількох років вела перед у боротьбі за соціалістичний урожай, за колгоспну працю, за трудову дисципліну, за новий побут. Осередок СВБ цієї комуні, провадячи антирелігійну пропаганду, підпорядковував її боротьбі за зміцнення колгоспної праці, за найкращі виробничі показники.

Але все це було *в минулому*.

За даними на 1 липня 1934 року через злочинну бездіяльність облради СВБ та її колишнього відповідального секретаря Шашлова та інших членів облради безвірницькі організації на Одещині цілком розвалилися. У м. Одесі не було жодного осередку СВБ. Обласна рада СВБ не підтримувала жодного зв'язку з районними радами СВБ своєї області. Вона не знала, скільки є в області райрад, осередків СВБ, скільки є в них членів і яку роботу вони провадять. З боку Одеської облради СВБ за останні 1-2 роки зовсім не було ніякого керівництва антирелігійною роботою в області. Лише в Миколаєві та Херсоні дещо робили міські ради СВБ, але і їх робота в порівненні з попередніми роками дуже підупала.

На жодному з пароплавів Одеського порту не було осередків СВБ, не було їх також у клубах—Інтернаціональному, у клубі моряка та інших.

Якщо взяти такі важливі пункти області, як вузлова станція Знам'янка, як Гарбузинський, Первомайський та інші райони або національні райони області: Кривоозерянський, Благоевський, Спартаківський, К. Лібкнехтський та інші, то там, не зважаючи на активізацію церковників і сектантів, безвірницьких організацій немає і ніякої антирелігійної роботи не провадиться.

Злочинній бездіяльності обласної, районних та міських рад СВБ, а також осередків СВБ цілком відповідали опортуністичні, ліквідаторські щодо боротьби проти релігії настрої серед деяких керівників місцевих партійних, профспілкових та культосвітних організацій Одещини, які з с ого боку не тільки не підтримували антирелігійної роботи, не організовували її, а навіть перешкоджали окремим активістам-безвірникам налагодити антирелігійну пропаганду на виробництві, в клубах, культ-установах.

Обслідування чотирьох районів порту виявило, що там протягом останніх двох років не провадилося ніякої антирелігійної роботи. Не було там і не має осередку СВБ, у планах місцевкомів теж немає антирелігійної роботи, хоч серед робітництва є деяка частина релігійних. Керівники місцевкому завжди відмовляються від антирелігійної роботи, посилаються на інші кампанії. Парторг 4-го району порту тов. Богдевіч не дозволив на зборах робітників порту прочитати листів тов. Ярославського про посилення антирелігійної роботи. На прохання інструктора СВБ дати йому для інформації 5—10 хвилин, йому зовсім відмовлено було в слові. А коли інструктор звернув увагу парторга Богдевіча на постанови XVII партз'їзду, тов. Богдевіч відповів: „Ти мене не агітуй, а то я покличу міліцію, і вона тебе виведе звідси“.

Не зважаючи на активізацію релігійницьких елементів у районі ст. Знам'янка, місцеві партійні, профспілкові та комсомольські організації не тільки самі не провадять антирелігійної роботи, але з посміхом ставляться до спроб інструктора облради СВБ розпочати там антирелігійну пропаганду.

Цілком по опортуністичному поставився до антирелігійної роботи секретар партколективу лікєро-кон'ячного заводу Одеси, заявивши, що антирелігійна робота зовсім непотрібна і нема чого там утворювати осередки СВБ.

Один з керівників культсектору заводу Старостіна тов. Гуртовинов, як тільки інструктор СВБ з'являється на завод, з обуренням вигукує: „Доки ж ви будете з мене знущатися? Мені нема коли дихати від роботи, а я ще буду займатися безвірницькою роботою“.

По деяких школах теж панує опортуністичне ставлення до антирелігійної роботи. Завуч І школи в Одесі додержується тієї думки, що, мовляв, про антирелігійну роботу не треба говорити, бо діти підروуть і тоді самі визнають, що „краще“.

Забуваючи, що антирелігійна робота є складова частина комуністичного виховання дітей, що його за постановою партії та уряду треба посилювати, деякі вчителі школи № 32 в Одесі посилаються на „перевантаженість шкільною роботою“, як на причину занедбання антирелігійної роботи.

Підупадку антирелігійної роботи в школах великою мірою сприяло те, що з боку облВНО, міськВНО, райВНО за останні 2 роки не давалося вказівок про проведення антирелігійної роботи в школах і ця дільниця комуністичного виховання дітей зовсім лишалася без керівництва, без контролю, ніхто фактично не відповідав за антирелігійну роботу в школі.

Нема нічого дивного, що в умовах цілковитого ігнорування антирелігійної роботи з боку багатьох місцевих партійних, профспілкових та комсомольських керівників, в умовах панування серед керівників багатьох місцевих культустанов опортуністичних настроїв щодо релігії, в умовах майже цілковитого розвалу безвірницьких організацій на Одещині останніми роками поживавили свою мракобітницьку роботу релігійники усіх мастей.

Серед вірян трудящих збираються гроші на „благолепис храмов“.

В Одесі Ново-Кладбищенська та Михайлівська церкви провели ремонтування церковних будинків, для якої мети успішно збирали „пожертвування“ від членів релігійної громади. Посилилася агітація за вербування до церкви нових членів.

Єврейські осінні свята пройшли шумніше ніж минулих років. 19 вересня 1934 року в день „Йом-Кипур“ виступав кантор, якому сплачено було 4 000 крб. У цей день на заводах і фабриках Одеси помічалися збільшені прогули серед відсталих робітників-євреїв загальною кількістю до 65 випадків.

Пожвавилася робота костюлу, кірхи та сектантських молитовень в Одеській області.

Не зустрічаючи відсічі своїй підривній мракобісницькій роботі від організації СвБ та місцевої громадськості, чорна зграя усіх гатунків дуже знахабніла. Ось, приміром, як описує активізацію церковницьких елементів у Миколаєвському районі наш кореспондент тов. *Н. Гуріч*.

„Церковники встановили в м. Миколаєві нову кафедру єпископа, на посаду якого урочисто „посвячений“ був протоієрей Феодосій Кірик—активний контрреволюціонер ще в революцію 1905 року, монархіст, антисеміт.

Цей Кірик, що живе в слободці Романовка в Одесі, здійснює своє „керівництво“ через благочинного попа Андрієвського, який видав розпорядження попам Миколаєвського благочинія до кінця другої п'ятирічки опанувати швацьким, палітурним та будьяким іншим ремеслом, щоб „за прикладом першого християнського апостольського служіння не бути великим тягарем для вірян“. Піп с. Мала Погоріловка Камінський відкрив цілу майстерню по ремонтуванню примусів, цебер та інш. і там у формі релігійних розмов провадить контрреволюційну пропаганду, скеровану проти колгоспів.

Піп с. Баловного Попельницький, намагаючись зірвати антирелігійний вечір, так залякував гармоніста, що мав виступати на тому вечорі: „Мужики збираються дрючками розігнати безвірників. Шкода мені тебе, постраждаєш. Краще не грай на вечері“. Піп с. Констянтинівки Сергієв, коли сільрада приступила до опису його майна в зв'язку з неуплатою ним податків, нахабно заявив: „Сьогодні ваша влада—можете грабувати“.

Один з ксьондзів м. Миколаєва звернувся до директора німецької школи тов. Лібіка і, агітуючи проти дитячого майданчика та фізкультури, заявив, що радянське виховання призводить молоде покоління до безсоромності, розбещеності, а коли дістав від тов. Лібіка належну відсіч, спробував пограти на „національному почутті“: „Ви ж німець. Як же ви можете припускати поблизу костюлу голих дітей“?

Єврейські церковники не відстають від православних та католицьких попів. Вони влаштовують урочисті моління, намагаючись цим притягти до себе вірян-трудящих. Під час весняних релігійних свят у Миколаїв запрошений був кантор з оплатою за два дні гастролей в 3.000 карб. На осінні релігійні свята з Одеси запрошений був кантор з оплатою за два дні 1500 крб.

Група різників—служників релігійного культу—дійшла до такого нахабства, що звернулася до органів радянської влади з проханням відновити їх у виборчих правах, бо, мовляв, вони здобувають собі засоби існування власними руками, є чесні труженики і „за договором здають пір'я від різаної птиці державним організаціям“.

Особливо пожвавилася попівсько-сектантська підривна робота влітку минулого року в зв'язку з несприятливими метеорологічними умовами. У с. Федоровці, Херсонської міськради, під впливом мракобісницької агітації церковників наприкінці травня майже половина колгоспників, щоб викликати дощ, порозвішували на своїх воротах жаб. У релігійні свята прогули збільшувалися майже вдвічі. Піп

с. Посад-Покровсьького, Херсонської сільради, в гарячий час молотьби, щоб скликати вірян на церковні збори, задзвонив на сполох і цією хулігансько-провокаційною вихваткою пошкодив колгоспній роботі.

Особливо паскудну, хитро замасковану в релігійні кольори контрреволюційну підривну роботу провадить попівщина в національних районах.

На Одещині в К. Лібкнехтському районі орудують патери і організатори-керівники великих церковних хорів. У Спартаківському районі позаминутий рік католицький патер Яуфман агітував серед колгоспників за розкрадання суспільного майна, заявляючи: „Колгоспне майно належить усім. Коли ти візьмеш для себе частину, ти береш своє, а коли ти не візьмеш, то візьме інший“.

В зазначених німецьких районах лютеранські пастори та католицькі патери приваблюють до себе молодь і дітей, улаштовуючи потай конфірмавання учнів шкіл, вербуючи молодь до участі у відправах і за ці послуги виплачуючи дітям певну суму грошей.

Усі ці факти пожвавлення контрреволюційної мракобісницької діяльності попівсько-сектантського табору є наслідок величезного прориву на фронті безвірницької роботи в Одеській області бо там, де не керуємо ми, намагається пролазити, діяти і керувати класовий ворог.

Надзвичайно яскравим прикладом того, як добре організована антирелігійна робота паралізує діяльність церковників і сектантів і сприяє успішній соціалістичній, роботі може бути допис помічника начполітвідділу Горностаївського радгоспу, Кахівського району, Одеської області тов. Щора.

Ось що він писав влітку 1934 року:

„Я організував осередок СВБ, ставши перед загрозою, що робітники підуть на молебні за післання дощу. В найгарячішу пору сівби постала загроза зриву роботи. У наслідок широко проведеної антирелігійної роботи, ніхто не пішов на молебні, навіть жодна хатня господарка не пішла. Антирелігійна пропаганда мала величезний успіх“.

В Одеській області (м. Одеса, Миколаїв, Херсон, деякі райони) є окремі випадки добре налагодженої антирелігійної роботи. Як позитивний факт, треба відзначити антирелігійну роботу в деяких школах Миколаєва (№ 5,8,9 і 10), Одеси (№ 9,81). 81 школа Одеси охопила антирелігійною роботою 95 процентів дітей. Непогано провадили антирелігійну роботу німецький педінститут, радянська партшкола, ФЗУ заводу ім. Леніна.

Дещо робиться щодо антирелігійної роботи на фабриці „Покоф“, на заводі „Січневе повстання“, на робітфаку університету, на рибпромислах Одеси. Треба відзначити як позитивний факт, що міськВНО м. Миколаєва має посаду методиста по антирелігійній роботі. Але все це *поодинокі випадки* і вони ніяк не можуть заперечувати основного висновку про стан безвірницької роботи в Одеській області: безвірницька робота на Одещині перебуває в стані прориву, не бувало ще там занепаду.

З 1 серпня 1934 року, коли замість розпущеного старого бюро облради СББ і знятого з роботи відповідального секретаря облради Шашлова утворено було нове бюро і приступив до роботи новий відповідальний секретар тов. Дикий, в антирелігійній роботі Одеської облради СББ намітилися певні зрушення.

Облрада обслужила інструктивними матеріалами єврейську осінню антирелігійну кампанію 1934 року, кампанію допризивників, перевиборів рад, розіслала деякий інструктивний матеріал до шкіл, Під час антирелігійної кампанії проти єврейських осінніх свят поширено було по заводах, фабриках, установах і школах Одеси 15.000 лозунгів. В Одесі та в області проведено 58 лекцій, 248 зборів, 2 художні антирелігійні вечірки.

Організовано протягом серпня—жовтня 6 райрад СББ, 234 осередки СББ з 6.005 членами СББ. Почали останнім часом працювати інструктори облради СББ, організовано 82 антирелігійних гуртки-семінари.

Під час антиріздвяної кампанії цього року пожвавилася антирелігійна робота в Одесі та в Одеській області. Все це, безумовно, позитивні явища.

Але величезний прорив в антирелігійній роботі останніх років на Одещині далеко ще не ліквідований.

Одеська обласна рада СББ, як і всі безвірницькі організації області, повинні якнайширше розгорнути масову антирелігійну роботу. Насамперед треба на заводах, фабриках, у колгоспах, радгоспах, школах утворити *безвірницький актив*. Продовжуючи організовувати нові осередки і райради СББ, особливу увагу треба звернути на *організаційне зміцнення* осередків СББ, на систематичне проведення ними антирелігійної пропаганди спільно з місцевими комсомольськими, профспілковими і культосвітніми організаціями. Безвірники фабрик, заводів, колгоспів, радгоспів повинні дати рішучу відсіч знахабнілому класовому ворогові в релігійному одязі—церковницько-сектантській зграї різних гатунків. Треба налагодити систематичну антирелігійну пропаганду серед вірян колгоспників і одноосібників, зокрема серед жінок, показуючи їм, як релігійники провадять підливну шкідницьку роботу на всіх ділянках соціалістичного будівництва, обдурюючи відсталих довірливих трудящих.

Особливо велику увагу треба приділити налагодженню антирелігійної роботи в національних районах, де церковники і сектанти хитро провадять свою роботу, вдаючись до найвитонченіших засобів маскування своєї контрреволюційної роботи. Треба, щоб у кожному національному районі були міцні безвірницькі організації. Треба будьщо добитися, щоб комсомольські організації, профспілкові, відділи народної освіти й школи не були тільки „спостерігачами“ того, як маневрує в своїй шкідницькій підливній роботі провославний піп, католицький патер, лютеранський пастор, єврейський равин, граючи на релігійних почуттях відсталі частини трудящих, але щоб вся місцева громадськість згуртувалася для проведення організованої антирелігійної роботи, для викриття класово ворожих вихваток чорної

зграї, для організованої відсічі церковно-сектанській агентурі куркуля.

Велику увагу треба приділити роботі по школах. Наказ тов. Затонського „Про антирелігійну роботу в школі й серед дорослих“ завдає рішучого вдару тим опортуністичним елементам в органах народної освіти і в школах, які занедбали антирелігійне виховання дітей, дивляться на антирелігійну роботу в школі як на щось другорядне, зовсім не обов'язкове. Обласна рада СББ, районні ради і осередки СББ повинні спільно з органами народної освіти, з адміністрацією шкіл і вчителями взятися до реалізації наказу тов. Затонського щодо посилення і піднесення якості антирелігійної роботи в усіх без винятку школах. Треба, щоб в кожній школі антирелігійний матеріал був внесений в програми, щоб в кожній школі працював гурток ЮББ, а в старших класах осередок СББ. Треба добитися, щоб кожна школа, піонер-організація, учителі й діти брали активну участь в антирелігійній роботі з батьками й населенням.

В Одеській області, де є національні райони, особливої уваги набуває *інтернаціональна робота* СББ, проведення антирелігійної пропаганди серед закордонних моряків, які прибувають до м. Одеси та Миколаєва, і закордонних робітників, що працюють в порту і на заводах.

Без допомоги облради СББ ані райради, ані осередки СББ не зможуть піднести якості своєї роботи, залучити до осередків СББ нові тисячі трудящих міст й сел. Ось чому налагодження *систематичного зв'язку* обласної ради СББ з райрадами і райрад з осередками СББ, налагодження *інструктажу* з боку вищих безвірницьких організацій нижчим їх ланкам, встановлення систематичного контролю над роботою, перевірка її виконання—все це повинно стати одним з бойових завдань організацій СББ на Одещині.

Зрозуміло, що піднести антирелігійну роботу в області на належну височінь можна тільки в тому разі, коли з безвірницькими організаціями області антирелігійну роботу почнуть провадити місцеві *профспілкові, комсомольські, культосвітні організації*.

Лише спільними зусиллями безвірницьких організацій Одеської області разом з комсомольськими, профспілковими, культосвітніми та іншими громадськими організаціями, під керівництвом і за допомогою партійних організацій, можна добитися ліквідації того ганебного прориву, що стався в Одеській області на фронті боротьби проти релігії.

I. ЕЛЬВІН

ЦЕРКВА І КЛАСОВА БОРОТЬБА В ІСПАНІЇ

Тов. Сталін у звітній доповіді на XVII з'їзді партії говорив:

„Народні маси не дійшли ще до того, щоб піти на штурм капіталізму але що ідея штурму зріє в свідомості мас, — в цьому ледве чи може бути сумнів. Про це красномовно говорять хоча б такі факти, як іспанська революція, яка повалила режим фашизму, і ріст радянських районів у Китаї“...

Те, що сталося в Іспанії у жовтні 1934 року, показало, з якою гігантською силою протікає цей процес визрівання ідеї штурму в свідомості мас.

12 квітня 1931 року могутнім натиском мас скинуто з престолу іспанського короля Альфонса XIII і знищена була фашистська диктатура генерала Беренгера. Замість колишньої фашистської диктатури був встановлений парламент (в Іспанії парламент зветься „Кортеси“), поновлені „демократичні свободи“, такі, як свобода профспілок, політичних партій (в тому числі і комуністичної партії), преси (в тому числі і революційної). Цінною цих поступок трудящим буржуазії вдалося зберегти владу в своїх руках, витіснивши владу феодалів-поміщиків, що панували в країні протягом століть.

У числі тих вимог, що їх маси пред'явили новій владі була категорична *вимога про ліквідацію попівського засилля* в Іспанії. Ні в одній країні Європи, та і в іншій якій-небудь частині світу, церква — саме католицька — не мала таких величезних прав, таких незліченних багатств, таких могутніх позицій в усіх галузях державного, громадського і народно-господарського життя, як в Іспанії. Влада і багатства церкви збільшувалися протягом століть, ще з часів „найсвятішої“ інквізиції, що закатувала мільйони людей, негодних церкві і католицькій монархії, і прибирала до рук їх майно. Попи видашували величезніші прибутки з експлуатації іспанських селян, а також жителів іспанських колоній. Особливі таланти в цій ганебній справі виявив орден ієзуїтів. До моменту квітневої революції іспанська церква мала не менше третини усіх національних багатств Іспанії. Ієзуїтам, наприклад, належав величезний банк „Уркіхо“ з капіталом 100 млн. пезет (пезета — 15 коп.) У банку були допоміжні підприємства з таким же капіталом. Їм також належали вугільні шахти в Астурії, металургійні заводи в Більбао, текстильні фабрики в Каталонії, багато готелів, кіна, редакції газет і т. д. і т. д. А найголовніші їх багатства були — це земельні лани, на яких гнули спину сотні тисяч наймитів і дрібних орендаторів, величезна кількість церков, монастирів, часовень і інших видів нерухомості. У церквах заховані величезні запаси золота, срібла, і коштовних камнів, що награвовані протягом століть. Цій гігантській економічній моці відповідав вплив ієзуїтів у культурному та громадському житті, у шкільних справах тощо.

Цілком природно, що маси з усієї сили ненавиділи свого експлуататора — попів і манахів, яких завжди в Іспанії було повнісінько. І одним з головних лозунгів, під якими йшли маси — був лозунг про ліквідацію попівського засилля — разом з ліквідацією його опори і спільника — монархії. Буржуазні партії (в тому числі „соціалістична“) в своїх програмах мали пункти про обмеження прав і привілеїв церкви. Проте республіканський уряд вважав за краще вичікувати, не наважуючись по справжньому зачепити інтереси церкви, які найтісніше були переплетені з інтересами величезних промислових концернів і поміщицьких

господарств. Більш того: церковники почали готувати змови разом з генералами монархістами.

Тоді слово взяли маси. Хвиля народного гніву проти експлуататора—церкви вилилась в травні 1931 року у форму масових підпалів монастирів, церков, редакцій попівських газет, ієзуїтських шкіл і т. д. в десятках і сотнях міст і сіл. Підпали церков супроводжувалися знищенням церковного приладдя. Як тільки скопилася ця хвиля, зараз же уряд відкрив шалену погоню за революційними елементами, за „привідцями“, і почалася жорстока розправа.

Але уряд зважив на цей урок і надалі де в чому обмежував владу церкви. Були конфісковані найбільші її земельні володіння, формально відмінено обов'язкове релігійне навчання в школі, було навіть видано декрет про вигнання з країни найненависнішого масам манахеського ордену — ієзуїтського — і про конфіскацію його капіталів (з тою проте обмовкою, що величезніші капітали ордену, що були записані на приватні імена, не підлягають чинності цього закону). Накидаючись на одну з груп манахества, буржуазія робила лозкий маневр: вона створювала видимість боротьби з попівщиною, хоч насправді церква, навіть „відокремлена“ від держави, безборонно продовжувала свою діяльність. Сам голова держави Алькала З мора — правовірний католик, і в його уряді були люди, відомі своєю відданістю церкві.

Далі деяких показових заходів у церковній політиці уряд „ліво-республіканських“ партій (включаючи „соціалістів“), що став на чолі Іспанії до осені 1933 р., не йшов. Цей уряд був „демократичною“ вивіскою для сил фашизму і реакції, які концентрувалися для боротьби з революційним пролетаріатом.

„Лівий“ уряд, з одного боку, відстоював інтереси поміщиків і промисловців, оберігав маєтки від спроб насильницького їх розподілу безземельними селянами, накидався з усією жорстокістю на наймитів, бідняцтво і селян, що загрожували „священній“ приватній власності; він без кінця відволікав свою куцу земельну реформу, оберігав також прибутки промисловців, придушуючи страйки, яких за один лише перший рік Існування республіки спалахнуло по всій Іспанії понад 3 тисячі, а за другий — понад 5 тисяч; на комуністичну партію були безперервні гоніння, до яких свою руку приклали і „соціалісти“; уряд ні в якій мірі не розв'язував також національного питання, яке в Іспанії давно має величезну гостроту.

З другого боку, цей же уряд сприятливо ставився до реакції, не заважав шаленій агітації фашистських організацій і їх найближчих соратників — попів. Починаючи з 1933 року, попівсько-фашистська зграя явно піднімає голову. На чолі цього фронту стає організація „Асіон популар“ („Народна дія“), що відома також під назвою СЕДА (іспанська скорочена назва „Іспанської конфедерації правих автономістських організацій“). Керує нею вождь іспанських фашистів — Хіль-Роблес. До цієї ж групи входять відверті монархісти на чолі з власником великої іспанської газети „АВС“ — Люка де Тена. Ці праві, фашистсько-монархічні угруповання користувалися прямою підтримкою величезної буржуазної радикальної партії, очолюваної Лерусом і інш.

СЕДА стала на шлях відвертого терору проти революційних робітників у місті і революційного селянства на селі. Розгнущана демагогія, терор, залякування, підкупи, шантаж, агітація попівщини — все це призвело до того, що на виборах у парламент восени 1933 року кількість голосів, відданих правим, набагато збільшилася. Правда, більшість голосували за ліві партії, але через новий виборчий закон меншість виборців мала в парламенті більшість мандатів (СЕДА, радикали та інші праві й фашистські групи). Навіть буржуазний міністр юстиції Баталья Агенсі назвав ці вибори „основаними на підкупі, шахрайстві і насильстві“.

Але реакціонери досягли своєї мети.

Коли виявилися результати виборів, був утворений уряд радикалів на чолі з реакціонером Лерусом. Це був уряд підготовки фашизму. Хіль-Роблес, правда, не увійшов до складу уряду, але задавав тон.

Лерус повів ще посиленішу атаку проти робочого класу й комуністичної партії.

Але, як сказав т. Мануїльський, „сили реакції з'єднують сили революції“. Перша половина 1934 року відзначилася зростанням дедалі жорстокіших класових сутичок у місті й на селі. У Сарагосі відбувся 36-денний страйк, у Мадриді (у квітні) одноденний загальний страйк, що пройшов дуже організовано. Перед дедалі збільшуваною фашистською загрозою почав складатися єдиний пролетар-

ський фронт — „Альянса обрера“. Мільйонні маси пролетаріату, навчені досвідом фашистських Німеччини і Австрії, переконалися в тому, що лише сила може розбити фашизм, який нагло наступає; вони переконалися і в тому, що боротьба повинна бути не пасивною, а активною, такою, що *сама наступає*. У вересні 1934 року в „Альянса обрера“ вступила комуністична партія Іспанії. Таким чином, єдиний фронт утворили 1.200 тисяч робітників, що належали до різних партій.

Напочатку жовтня під натиском фашистів пішов у відставку „проміжний уряд“ Самлера. Утворення нового уряду президент Замора доручив знову Лерусу. Той закликав до свого уряду трьох фашистів і передав їм важливіші пости: міністра юстиції (Рафаель Аїстун, член СЕДА), праці (Ангера де-Сохо) і сільського господарства (Хіменес Фарнандес). Це була відверта нагла провокація. Момент для провокації вибрано було дуже обдумано, тому що іспанська компартія ще не встигла встановити міцне об'єднання робітничого класу із селянством.

У серпні в Мадриді, а потім по всій країні почався загальний страйк, що зразу ж набрав грандіозніших розмірів. Лерус і фашисти вирішили придушити його зброєю. Удар викликав контрудар. Почалась справжня громадянська війна. Один проти одного стали два класи: пролетарів міста й села і буржуазії міста й села. Буржуазія мобілізувала всі свої збройні сили. З нечуваним героїзмом билися гірники Астурії, металурги Барселони, наймити Естремадури. Налічується тисячі жертв. З усією жорстокістю, на яку тільки здатна буржуазія, вона обстрілювала робітничі райони з важких гармат, розстрілювала сотні чоловіків, жінок, дітей.

Народне повстання на цей раз було придушене, ворог святкує перемогу. *І в лавах цього ворога — попівщина*. Попівсько-фашистська СЕДА разом з військом і жандармерією лютувала з жорстокістю „найсвятішої“ інквізиції. Подекуди навіть у світовій буржуазній пресі можна знайти слабенькі нотки засудження цих жорстокостей. Але католицька преса усіх країн, включаючи і Іспанію — іспанська „Ель Дебате“, австрійська „Рейхспост“, Французька „Ля-круа“, а над усіма ними — папська „Оссерваторе Романо“, — вимагала нещадної розправи з непокірними робітниками. Саме ці газети були розсадниками найзлісніших наклепів на повстанців, — нібито повстанці спалюють попів, виколюють їм очі тощо. (Це змушений був відкинути сам Лерус). Австрійська „Рейхспост“ вітає фашистсько-попівських правителів Іспанії, яких поріднюють з Австрією тисячі вбивств трудящих (згадаймо звірства австрійських фашистів кривавих днів лютого 1934 року).

Ще не потухли руїни Овієдо і Хіхона, а новий уряд Іспанії вже взявся розробляти закон, що величезною мірою поновлює права і привілеї церкви, повертає їй майно, дозволяє повернутися іезуїтам, яких „вигнано“ було, між іншим, лише на папері: переодягшись в одяг монахів інших орденів, вони проквітали під крильцем „ліво-республіканського“ уряду. Хіль Роблес готується встановити повну фашистську диктатуру. Католицька церква наперед смакує своє звеличання в Іспанії. Знову безперечно потверджується та істина, що фашизм і релігія, фашизм і церква — нерозривні частини одного цілого.

Кривавий фашизм святкує тамчасову перемогу. Але робітничий клас Іспанії не розбитий. Для буржуазії такі „перемоги“ — передвісник її неминучої загибелі. Для пролетаріату такі „поразки“ — важливий етап на шляху до революційної загартованості й перемоги.

М. ГОРВАТ

СЕКТАНТСЬКЕ КУБЛО В ЦИРКУНАХ

До якої міри класовий ворог може використати релігію для боротьби проти соціалістичного будівництва й до яких наслідків це може спричинитися за умов цинічного ігнорування антирелігійної роботи — якнайкраще доводить ганебний приклад села Циркунів (15 кілометрів від Харкова).

Переможний наступ пролетарської революції, перемога на всіх фронтах громадянської війни спонукали куркуля в його шаленому опорі дедалі більше використовувати релігію як останню його надію в боротьбі проти колективізації, проти реконструкції сільського господарства, що вибивала з під нього ґрунт, що вела його до загибелі. Незадовольняючись з послуг офіційної церкви, частина циркунівського куркульства в 1922 р. об'єднується в якусь секту і, прикриваючись релігією, починає розгортати свою шкідницьку роботу, залучаючи до секти невідому частину бідняцтва.

Село Циркуни має 2 тисячі чоловіка дорослого населення. В селі шість колгоспів, кооперація, десятирічна та чотирирічна школи, чудова лікарня, ветпункт. Це говорить за те, що тут повинні бути всі умови для широкої культосвітньої масової роботи, зокрема роботи антирелігійної. Але про культосвітню роботу тут навіть не згадував ніхто. Принаймні, на 10-е грудня 1934 року ще не розпочали навчатися групи дорослих. В артіль немає хат-лабораторій. До 8/XII 1934 р. в будинку колективіста і в червоних кутках не пророблялося рішень листопадового пленуму ЦК ВКП(б). Можливо, що не пророблялося б їх зовсім, коли б інспектор політосвіти т. Бєвзюк не запропонував завідувачеві будинку негайно виправити цю хибу. Виявилось, що місцевий парторг тов. Погребняк не дозволяв цього робити, очікуючи на спеціальне розпорядження. Це використав класовий ворог. Місцевий піп почав тлумачити віршам рішення пленуму про скасування карткової системи на хліб та деякі інші продукти і про ліквідацію політвідділу в МТС по своєму, по контрреволюційному.

Про антирелігійну роботу в с. Циркунах можна сказати небагато: її там немає й не було. Ні в одній школі немає гуртка юних безвірників. Колбуди, червоні кутки й школи не передплачують ніяких антирелігійних газет і журналів. Ніхто з місцевого учительства не знав навіть за постановою Наркомосвіти про підсилення антирелігійного виховання в школі. Правда, минулого року, харківський міськвідділ народосвіти, на терені якого знаходиться це село, надіслав до колбуди спеціальну антирелігійну виставку, але в зв'язку з цим не було проведено жодної лекції-розмови. Учителство поставилося до виставки цілком байдуже, а адміністрація будкому розташувала цю виставку під самою стелею й загородила лавами всякі підступи до щитів. Так вона й висить, і нікому до неї ніякого діла немає.

За наведених умов занепаду політосвітньої, зокрема антирелігійної роботи, стане цілком зрозумілим розквіт діяльності в с. Циркунах мракобісницького релігійного букету — „православна“ церква з кваліфікованим попом і дзвонами, угруповання секти євангелістів з „пересувним“ пресвітером і, нарешті, ніким ще не визначена, не вивчена і, не зважаючи на 12-ти річне існування, ніде не зареєстрована секта в складі 134 дорослих чоловіка — ось ті мракобісницькі засоби, що їх згуртовують в с. Циркунах недобитки класового ворога. Немає нічого дивного, що активізація діяльності всіх цих угруповань у цілому сприяла збереженню релігійних залишків. У хатах колгоспників і тепер ще висять ікони. Школярі ходять до церкви. Напередодні різдвяного посту у церкві протягом тижня було по 10 вінчань. І, нарешті, член артіль „Наше гасло“, комсомолка (!?) Уляна Вояк, прилюдно вінчається в церкві і ніхто в Циркунах „не помітив“ цього вчинку, ніхто не засудив, хоч про нього всі знали.

Не будемо говорити про „православну“ церкву та євангелістів. Характер їхньої діяльності всім відомий і скрізь однаково шкідливий. Скажемо про третє циркунівське релігійне угруповання, що його тут звуть „тихоновці“, тобто про тих 134 чоловіка, що являють собою якусь своєрідну секту, члени якої стоять зовсім осторонь від місцевої колгоспної життя.

За часів громадянської війни до місцевого попа Тенеркіна приїхав у відпустку його син — колишній гімназист. Він ходив у шкіряній тужурці й шапці з зіркою. Чи він був дезертир, чи справді демобілізований, чи взагалі в армії не служив, а тільки носив військовий одяг — невідомо. Але 1922 року старий піп помер, а молодий попович з'їздивши до Харкова, змінив шкіряну тужурку на рясу і, повернувшись вже „рукоположеким во ієрея“, заступив на місце померлого батька.

Частина куркулів почала агітувати проти нового попа. Піп, щоправда, дуже добре уживався й не сварився з куркулями, які агітували проти нього. Але куркулям треба була зробити дальший крок до оволодіння певною частиною громади. Виділилася група, в яку було зтягнуто і окремих бідняків та середняків і яка спочатку одійшла була на короткий час до церкви тихоновського толку в одному з сусідніх сіл (звідси й досі їхня місцева назва „тихонівці“), а потім і зовсім відокремилася, все більш і більш виходячи під куркульським впливом від місцевого колгоспного й громадського життя.

Частина цих фанатиків сектантів відмовляється брати будьякі офіційні радянські папери, посилаючись на свої релігійні переконання, хоч проте гроші завжди вони беруть.

Починаючи з 1929-1930 року члени цієї сектантської групи під впливом куркульської агітації почали поступово кидати польову землю і на сьогоднішній день всі вони перебувають поза колгоспом. Свій город вони обробляють.

Сільраді було відомо, що ця група сектантів кинула польову землю через те, мовляв, що „поле обійдено стрілою вогневою“ (тобто астролябією під час землепорядкування), але як з боку сільради, так і місцевої радянської громадськості не вжито ніяких заходів, щоб з'ясувати обдуреній куркулем бідноту, куди її ведуть куркульські керівники, нічого не зроблено, щоб вирвати сектантську бідноту з куркульських пазурів і приєднати до колгоспного руху.

Сектанти цього толку, як правило, ні до колгоспу, ні до радгоспу, ні на завод, ні в установу — нікуди на роботу не йдуть. Мотивують це небажанням потрапити до „каїнових списків“. Проте, всяка поденна робота де-то не було, дозволяється, аби тільки не записали „до списків“. Отак і живуть з гордої, з поденщини, з спекуляції (до Харкова 15 верст і ходить автобус) та з дрібних крадіжок. Про це теж знала сільрада. Але з мість вирвати бідняцьку частину секти з релігійних лабет, дорікали навіть окремих осіб, що брали сектанток-біднячок або за куховарку до школи (завшколою) або за няньку до своєї дитини (викладач історії), які нібито прихильно ставляться до секти. Проте, вже й ці поодинокі факти починали давати свої наслідки. Сектантка-няня вже тричі була в кіно — нечуваний випадок (сектанти цього толку не ходять до сельбуду). Ці сектанти не беруть шлюбу. Є родини наприклад, родина Момот Уляни Прокоповни, в якій три старих діви віком від 27 до 36 років, і таких родин багато. А по одному „старому холостяку“ або „старій діві“ знайдеться в кожному дворі. А таких дворів біля 70-ти. Треба сказати, що відсутність шлюбів не визначає відмовлення від статевих життів, але воно проходить таємно й виключно поміж членами секти.

Ці сектанти ні до клубу, ні до червоного кутка, ні на збори, що скликаються сільрадою, не ходять. Проте, дітей своїх до школи посилають, оскільки радянський закон за відрив дітей від школи карає батьків. Але, посилаючи дітей до школи, вони перевиковують їх дома на свій лад. Про це знають всі учителі. Директор десятирічки тов. Журавченко переконував автора цих рядків, що дитину сектанта можна відразу впізнати: нерухомий зір очей, жовте, виснажене обличчя. Отже, виходить і школа знала. Але жодного шкільного гуртка безвірників жодної антирелігійної газети, журналу немає, жодної антирелігійної лекції на селі силами вчительства не влаштовано. Педколектив не зацікавився навіть встановити причини, з яких сектантські діти мають особливий вигляд. А їм треба б знати, що батьки забороняють дітям навіть у дворі бігати, кричати, співати тощо. А в хаті ще гірше. Навіть швидко рухатися, голосно розмовляти не можна, треба бути

„в смиренії“. Всяке порушення цього „домострою“ карається „послушанієм“, розмір, форма й метод якого цілком залежать від ініціативи батька. Бувають і такі „послушання“: дитина повинна серед ночі прокинутися, відбити лобом сто двадцять поклонів, а тоді лягати знов спати. А коли дитина заспить і цього не зробить, то на неї накладається „великий піст“—цілий день не дають їсти. Чому школа, сільрада, суд не звернули уваги на ці прямі злочини, чому ніхто з батьків сектантів у показовому порядку не покараний судом згідно з законом про знущання з дітей?

Нарешті, кілька слів за зовнішній, цілком культовий бік секти. Хоч до церкви сектанти не ходять, але ікони є. Їх у кожній хаті ще більш, ніж у „православних“. Хрестяться. Носять хрестики на грудях, а також „чотки“ на руках, як колись це робили ченці. Для моління збираються групами по 10—20 чол. в різних хатах. Молитовні збори законспіровані й бувають виключно вночі. Збори відбувалися в хаті Науменка Андрія Антоновича. Складовими моментами моління є читання євангелії й інших „святих“ книг, сліви пошепки, трапези, „тьма єгипетська“, коли гасять світло й після євангелії задовольняють статеві потреби „во христі“. На кожних зборах обирають „апостола“ й „богородицю“. Під час таких зборів присутні дотримуються одчоманітного одягу, здебільшого в свитках або у спідніх сорочках, що їх надівають поверх одягу.

Для повного уявлення про класово-ворожу суть цього сектантського угруповання наведемо довідку про організаторів цього кубла. Такими від самого початку його існування й до цього часу є: *Момот Василь*—куркуль, *Науменко Ілля*—розкуркулений, *Пономаренко*—розкуркулений, *Момот Уляна*—розкуркулена і *Бутенко*—міцний середняк. Цікаво відмітити, що перших роках існування цієї секти для допомоги у вербовці нових членів до згаданих вище куркулів-апостолів приїздили якісь невідомі з Харкова і в буквальному розумінні цього слова „підводами“ підвозили з собою продукти й питво і влаштовували в куркульських хатах „трапези“ для „братів“. Це зайвий раз свідчить що про організацію цієї секти в Циркунах знали ще 10—12 років тому й що утворення її в Циркунах не є виключно місцево-куркульська ініціатива, а є справа класово-ворожого центру, більшого за циркунівське куркульство. Невідомі „інструктори“—агітатори й тепер приїждять сюди. Встановлено зв'язок цих сектантів з Малинською (Чугуїв. р-ну) та Печенігами. Хто ж повинен відповідати за те, що робиться в Циркунах? Насамперед—сільрада, а за нею всі місцеві організації, які знали, що куркуль, використовуючи релігію, організовує навкруги себе частину несвідомої бідноти, проте нічого не робили. Не менша провина і харківського відділу наросвіти та облради СВБ, які минулого року, „почувши“, що в Циркунах діється щось непевне, обмежилися тим, що перша надіслала згадану вище виставку, а друга надіслала лектора, який, не обізнавшись навіть з аудиторією, почав агітувати проти церкви і попа, в той час, коли серед слухачів було 50% євангелістів, а зі згадуваних 134-х сектантів жодного не б. ло.

Класовий ворог розбитий, але недобитків його в Циркунах зберіглося більш ніж у інших селах. Треба звернути увагу на Циркуни й передусім кинути туди найкращі політосвітні й антирелігійні сили. За всяку ціну треба вирвати задурених трудящих з релігійних пазурів.

О. ТУРГАН

НЕВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ

Громадсько-виробниче життя на селі бурхливо розвивається, соціалістичне будівництво, організаційно-господарське зміцнення колгоспів викликали до життя безліч різноманітних форм масової участі колгоспників в керуванні господарством нашої соціалістичної батьківщини, в будівництві соціалістичної культури.

Загальні колгоспні, бригадні і ланкові збори і наради, соціалістичне змагання і взаємоперевірка наслідків соцзмагання, комісії приймання якості робіт, конкурси на кращого тракториста, комбайнера, машиніста, на кращу тваринницьку ферму, кращу пасіку, сад і т. д. і т. д. І нарешті, найрізноманітніші форми

культурно-масової комосвітньої роботи, починаючи від польової бригадної газети і кінчаючи складними сценічними виступами — от короткий перелік форм громадсько-виробничого і культурного життя на селі, в яке втяглися вже мільйонні маси колгоспників і колгоспниць.

Крім цього, зимою по всіх районних центрах, по МТС і в колгоспах широко розгортається мережа шкіл колгоспних кадрів: трактористів, бригадирів по рільництву, тваринництву, городництву, садівництву, колгоспному обліку; курсів і семінарів партійної освіти, комсомольської політшколи, школи колгоспного активу, гуртки вивчення агротехніки. Отже, організації спілки войовничих безвірників мають уже готові, організовані аудиторії. Справа тільки за тим, щоб найбільше їх використати для впровадження в маси войовничого марксо-ленінського атеїзму для підвищення антирелігійних знань колгоспного активу.

Колгоспна бригада вирішує господарські успіхи колгоспу. Бригадир є організатор праці, безпосередній керівник колгоспників своєї бригади. Безперечно він повинен знати й виконувати всі агроправила, він мусить уміти правильно розставити людей, тягло, машини. Та це ще не все. Бригадир повинен добитися своєчасного проведення всіх робіт і високої продуктивності праці. Це він може зробити лише при наявності в бригаді міцної, свідомої дисципліни, соціалістичного ставлення до праці всіх членів його бригади. Ясно, що бригадир повинен для цього мати і мінімум антирелігійних знань. Хіба ж мало є таких колгоспних бригад, де кілька церковників та сектантів ведуть розкладницьку релігійну агітацію? Далеко не завжди ці релігійники мають належну відсіч від бригадира. Дотого ж у бригадах є чимало людей, які не піреали ще остаточно з церквою чи сектою. Їхній релігійний світогляд руйнується і вони вимагають матеріалістичних відповідей на свої запитання і сумніви. Ясно, що дуже часто бригадирові доводиться давати ці відповіді. І тому бригадирові, що не має мінімуму антирелігійних знань, важче зміцнювати виробничу дисципліну в бригаді.

На жаль, на багатьох курсах бригадирів не приділяють жодної години для антирелігійного навчання. Зрозуміло, що райради СВБ, базові осередки при МТС та колгоспні осередки повинні добиватися, щоб на курсах бригадирів, голів колгоспів, обліковців було відведено певну кількість годин для антирелігійного навчання, особливо по тих районах, де ще є значні сили церковників та сектантів.

Яку користь дало навіть далеко неповне використання цих можливостей, показує приклад в Охтирському районі, Харківської області. Тут два-три роки тому були досить активні сектантські релігійні громади. Безвірницький актив зумів використати курси колгоспного активу, бригадні збори та інші форми масової роботи, впровадити в них антирелігійну пропаганду. В наслідок цього сектантські групи розпалися. Зміцнення виробничої дисципліни по колгоспах, господарські успіхи колгоспів цього району є певною мірою і наслідок активної антирелігійної роботи. Так, у передовому колгоспі ім. Косіора, Височанської сільради, немає ніякої релігійної общини. Церква вже давно закрилася, бо до неї ніхто не ходив. Щозими тут активно працює комсомольська політшкола та школа колгоспного активу, в яких відведено певну кількість годин і на антирелігійне навчання.

Колгоспи ім. Сталіна та ім. Чубаря Гамаліївської сільради, Лохвицького району, Харківської області найпередовіші в районі. Саме в цьому селі найактивніше провадилося антирелігійну роботу і на гуртках, і в стінгазетах, вносять її і в соцзмагання бригад. І тут церква давно закрилася, в селі немає жодного сектанта.

Село Яхники найбільше в Лохвицькому районі. В ньому 8 колгоспів. До 1934 року це було найвідсталіше село в районі. Куркульські недобитки, що гуртувалися в релігійній громаді, систематично зривали виконання господарсько-політичних кампаній. Починаючи з весни минулого року, село Яхники почало хутко виходити в ряди передових сільрад. Ліквідація відставання Яхників у значній мірі сталася через те, що тут широко розгорнули антирелігійну роботу. Працівник Яхницької МТС, тов. Усов, zorganizував значний безвірницький актив. Безвірницька організація під керівництвом тов. Усова використовувала бригадні наради, польові й стінні газети, куткові збори одноосібників, влаштовували спеціальні антирелігійні виступи, голосні читки антирелігійної літератури.

Варто було тільки один рік активно повести антирелігійну роботу, як найбільша в районі Яхницька релігійна громада розпалася. Одноосібники, які раніше

були під впливом церкви, порвали з нею і вступили минулої осені в колгоспи. Одноосібник Павло Сахно став ініціатором антирелігійного руху серед одноосібників за закриття церкви. Побувавши на антирелігійних читках та розмовах, він став активним, свідомим безвірником, почав читати антирелігійну літературу, він багато одноосібників зробив безвірниками, зібрав серед них більше сотні підписів за закриття церкви. В дні 17-ої річниці Жовтневої революції в Яхниках у приміщенні закритої церкви урочисто відкрито будинок колгоспника.

На хуторі Шмиглі Лохвицького району минулої осені провадили електрифікацію колгоспу „Комсомолец“. Тепер у кожній хаті колгоспника світиться електро-лампочка Ільіча. Безвірницький актив зумів пов'язати антирелігійну роботу з електрифікацією колгоспу. Безвірники провадили антирелігійну роботу під час перерв у роботі по бригадах, провадили індивідуальну пропаганду по хатах. Пуск електричного струму в хати колгоспників ознаменувався масовим викиданням ікон із хат. Багато колгоспників принесли скло з ікон посклити вікна в свинарнику та стайні. Тепер ні в одній хаті колгоспника колгоспу „Комсомолец“ немає ікон. Кожна колгоспна родина передплачує газети, журнали.

Таких прикладів ліквідації релігійних пережитків можна навести дуже багато. По радянській Україні вони відбуваються щодня в десятках і сотнях колгоспів.

Але ще є сотні колгоспів, де куркульські нелюбитки досі використовують релігійні пережитки відсталих колгоспників, щоб тальмувати організаційно-господарське зміцнення колгоспів, зміцнення виробничої дисципліни та соціалістичного ставлення до колгоспної праці й майна, і не зустрічають належної відсічі з боку безвірників.

У тому ж Лохвицькому районі є село Білогорілка. В цьому селі у вересні минулого року класові вороги Сидоренко Григорій, Личко Явгух і Коваленко Прохір убили активного селянина тов. Подюйка Михайла. Характерно, що ці бандити вбивці і їхні родичі становили ядро релігійної громади. До речі, в цьому селі антирелігійної роботи майже не провадиться. Убивство селянина сталося через притуплення класової пильності в керівників сільради і колгоспу, а отже і через недооцінення антирелігійної роботи, занедбання її. А з цього й скористувався класовий ворог.

Не підлягає ж сумніву, що по тих селах, де є ще значні церковно-сектантські угруповання, де занедбано антирелігійну роботу, там слабка дисципліна в колгоспах, там найбільше спостерігається шкідливих дій класового ворога, там колгоспи відсталі.

Нині тисячі колгоспного активу навчаються в школах і на курсах; сотні тисяч колгоспників навчаються в різних гуртках і семінарах при хатах-лабораторіях, колбудах. Та тільки в небагатьох з них антирелігійне навчання, антирелігійна пропаганда мають своє належне місце.

В програмах шкіл колгоспного активу антирелігійний матеріал включено лише в одну тему — виникнення життя на землі. А що антирелігійна пропаганда, антирелігійне навчання є один з важливих засобів боротьби проти недобитків куркульні, засобів ліквідації пережитків капіталізму у свідомості, — цього багато й багато керівників шкіл і курсів колгоспного активу недооцінюють.

Треба з цим покінчити. Райради СЗБ та базові осередки СЗБ при МТС разом з працівниками комсоміти під керівництвом партійних організацій повинні найширше використати всі форми навчання колгоспного активу, всі форми масової роботи для впровадження в них воєнничого атеїзму, для підвищення класової пильності щодо недобитків класового ворога, який дуже часто шкідить „тихою сапою“, прикриваючись релігійними забобонами, використовуючи релігійні пережитки відсталих колгоспників і колгоспниць.

КРАЩІ УДАРНИКИ — НА ЧОЛІ БЕЗВІРНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Колгосп ім. Леніна в с. Петриківці, Волочиського району, Вінницької області — один із передових колгоспів району щодо виконання сільсько-господарських завдань. Успіхи колгоспу обумовлюються чималою мірою добре налагодженою антирелігійною роботою.

Правда, осередок СББ налічує всього лише 85 членів, але ж колгосп майже увесь безвірницький.

На чолі осередку — активний безвірник тов. Сідлецький Б., парторг цього колгоспу. В лавах СББ такі кращі ударники, як Костюк Григор, що з трьома працездатними членами родини одержав 1944 року 16 центнерів зерна та грішми 717 карб; потім безвірник Лоб Юхим, що з трьома працездатними членами родини одержав 14 центнерів зерна та грішми 674 карб. Є ще ряд інших ударників-безвірників, що виробили по 210 трудоднів, одержали від 16 до 100 центн. зерна та по 600 — 700 крб. грішми.

Ці кращі ударники є приклад для інших. Свою безвірницьку роботу вони завжди підпорядковують виробничим завданням у колгоспі та на ланах.

Добре працює будинок колективіста, завідувач якого т. Сніцар Василь провадить систематичну планову роботу будинку. Тут організовані гуртки співочий, драматичний, СББ та інші. У гуртку СББ провадять голосну читку антирелігійної літератури. Всі колгоспники дуже цікавляться антирелігійною роботою. При хаті-лабораторії безвірники активно проробляють питання про всхожість посів-матеріалу.

Досить активну участь беруть безвірники у готуванні до весняної сівби. За станом на 1 січня 1935 року вже повністю очищено посівматеріал. Добре організована його охорона, при чому на охоронців призначено виключно безвірників. Уже відремонтовано повністю реманент, складено виробничі плани та обговорено їх на бригадах.

Ось друге село того ж району — Кривачівці. Понад 3 роки стояла зачинена церква в ньому. Навіть частину шибок у вікнах діти повибивали. Якось нікому не спало на думку доцільно використати це приміщення, хоч у селі не було будинку колгоспника.

Але ось організовується осередок СББ і починає розгортати свою роботу. За короткий час до осередку увійшло 115 членів і серед них бригадири, актив села і кращі ударники-колгоспники — герої колгоспних ланів. Розгорнувши широку роботу, осередок домогся того, що загальні збори колгоспників (село колективізовано на 100 процентів) ухвалили використати церковне приміщення для організації Будинку культури. Уряд задовольнив прохання зборів, церкву остаточно закрили і тепер у цьому приміщенні чудовий Будинок культури, в якому осередок СББ ще ширше розгорнув свою роботу. На чолі осередку — парторг т. Нечай. Осередок СББ з кожним днем збільшується, до лав СББ вступають кращі ударники колгоспники та колгоспниці. Щодня увечорі збираються колгоспники. Розроблено план, за яким працюють гуртки: агротехнічний, зоотехнічний, СББ, співочий, драматичний тощо.

Під час антиріздвяної кампанії силами осередку СББ влаштовано кілька антирелігійних вистав. У будинку культури провадиться голосна читка літератури, зокрема газет та журналів. Осередок СББ передплатив по кілька примірників журналу „Безвірник“ та „Безбожник“.

Члени осередку СББ користуються широким авторитетом серед колгоспників і є прикладом для інших у виконанні сільсько-господарських завдань.

МЕЛЬНИК

НА ДОПОМОГУ ПРОПАГАНДИСТОВІ

РЕЛІГІЯ НА ПОСЛУГАХ ФАШИЗМУ

(Конспект доповіді)

На XVII з'їзді партії тов. *Сталін* так характеризував у своїй доповіді сучасну політику буржуазних держав: „Шовінізм і підготовка війни, як основні елементи зовнішньої політики, приборкання робітничого класу і терор в області внутрішньої політики, як необхідний засіб для укріплення тилу майбутніх воєнних фронтів—ось що особливо займає тепер сучасних імперіалістичних політиків“.

І справді, дедалі більше гублячи ґрунт під ногами, лякаючись пролетарської революції, що наступає, буржуазія вдається в своїй внутрішній політиці до фашизму, сподіваючись зберегти свою диктатуру через відвертий, нічим неприкритий кривавий терор проти робочого класу та його авангарду—комуністичної партії. Це особливо ясно можна бачити на прикладі Німеччини, Австрії, на жовтневих подіях 1934 року в Іспанії.

Придушити пролетарський революційний рух, що дедалі хуткіше розвивається, знищити комунізм, знищити СРСР—цю фортецю світового комунізму, батьківщину трудящих всього світу—ось головні завдання, поставлені фінансовим капіталом перед фашизмом.

Для здійснення цих завдань фашизм бере собі на послуги крім соціал-демократії—цієї головної соціальної підпори буржуазії в робітничому класі—ще і церкву та інші релігійні організації.

Соціальні функції релігії та церкви прекрасно визначив Ленін ще 20 років тому в статті „Крах II Інтернаціоналу“. Ленін писав: „Всі і всякі гнобительські класи потребують для охорони свого панування двох соціальних функцій: функцію ката і функцію попа. Кат має придушувати протест і обурення пригноблених, піп має малювати їм перспективи (це особливо зручно робити, не ручаючись за „здійсненність“ цих перспектив)... зм'якшення лих і жертв при збереженні класового панування і тим самим примиряти їх з тим пануванням, одвертати їх від революційних дій, підривати їх революційний настрій, розвіювати їх революційну рішучість“.

Ніколи соціальні функції ката (тобто фашистської буржуазії) і попа (тобто церкви та релігії) не виявлялися так *виразно і наочно*, як саме тепер—в епоху гниття всієї капіталістичної системи, в епоху другого туру воєн і пролетарських революцій.

Практикуючи шалений терор проти пролетаріату та його авангарду—комуністичної партії, практикуючи в боротьбі з комунізмом політику шибениць, тюрем, концентраційних таборів, масове катування революційних робітників і селян, фашизм поруч із цим використовує в своїх політичних, класових інтересах релігію і церкву. Фашизм одверто оголошує церкву підпорою фашистського режиму, відверто бере її на своє утримання, відверто перетворює чорнорясників в невід'ємну частину фашистського державного ладу, здійснюючи в теорії і на практиці спілку „свастики і кадила“, „маузера і хреста“.

Приклад Італії, Польщі, Австрії, Німеччини та інших фашистських країн досить ясно показує, як церква зрослася з фашистською державою. В школах цих і інших фашистських держав запроваджено обов'язкове викладання, так званого „закону божого“, усе культурне життя віддано під контроль полієства.

Велику роботу полієство провадить в арміях капіталістичних держав, насаджуючи серед солдат релігію, виховуючи в духовно-патріотичному, тобто фашистському, дусі кадри для майбутньої імперіалістичної війни та інтервенції проти СРСР.

В Німеччині попівство разом з соціал-демократією розчистило шлях для фашизму, сприяючи приходу Гітлера до влади.

Римський папа Пій XI, мюнхенський кардинал Фаульгабер, берлінський равин Бек, тисячі протестантських і католицьких попів разом з соціал-фашистами Велсами, Носке і інш. з самого початку фашистської диктатури в Німеччині стали навколяшки перед Гітлером, вихваляючи його на всі лади.

Попи всіх релігій навипередки поспішали оголосити Гітлера—цього катанімецьких пролетарів і трудящих—„геніальним вождем“ та „спасителем“ від комунізму, дорівнюючи його до Лютера або до легендарного Христа.

На пошану Гітлера виголошуються церковні проповіді, складаються спеціальні молитви, десятки церков перейменовуються в церкви „святого Адольфа“ (Адольф ім'я Гітлера), Гітлера поминають під час відправ у церкві.

В галасливому хорі попівських „славословій“ Гітлерові, шанування його як майбутнього визволителя всього світу від більшовизму, як переможця над комунізмом і непримиренного ворога СРСР особливо огидне враження справляють голоси контрреволюційної зграї—російських православних білоемігрантських єпископів, уніатського митрополита графа Шептицького на Західній Україні, православних попів у Харбіні.

Класовий політичний зміст галасливого обожнювання Гітлера та його фашистського режиму полягає в тому, щоб від імени церкви і релігії благословити *криваву фашистську диктатуру Гітлера*, подати її вірянам-трудящим як *послану самим богом*. Називаючи Гітлера „божим помазаником“, попівство цим самим намагається піднести авторитет фашистського ватажка серед вірян трудящих на велику височінь, намагається відвести зростаючий протест і обурення мас проти фашистського режиму в річище християнської покірливості, терпеливого ставлення до „богом даного“ уряду.

Поставивши весь свій пропагандистський апарат на службу кривавій диктатурі німецького фашизму церква та її ватажки в своїх проповідях, у пресі, на різних зборах—скрізь виступають як *оборонці і прихильники фашистської політики білого терору* проти революційних робітників і селян, прихильники масових страт і катувань комуністів, нечуваного переслідування євреїв, розгрому науки і культури.

Церква, як агентура німецького фашизму, особливо активну роль відігравала в зв'язку з проведенням 13 січня 1935 року плебісциту (всенародного голосування) в Саарі.

Значна частина саарського католицького духовництва працювала за вказівками Бюркеля (німецького фашистського комісара в справах Саара) і являє собою одну з найміцніших підпор „Німецького фронту“ (фашистська організація в Саарі).

Починаючи з 8 січня, за розпорядженням німецьких католицьких єпископів і кардиналів, по всій Німеччині і в самому Саарі щоденно в усіх церквах попівство служило молебні про приєднання Саару до Німеччини. З амвонів церков лунали пропагандистські промови духовних ораторів, що діяли за інструкціями з Берліну. Увечорі 12 січня, напередодні дня голосування, в усіх прикордонних церквах Німеччини задзвонили в дзвони, населення прикордонних сіл і міст співало національно-фашистські і церковні гімни.

З самого початку гітлерівської диктатури в Німеччині попівство посилювало цькування комуністів, діячів Комінтерну.

Попи всіх релігій поширювали в проповідях, у газетах брехливу провокаційну фашистську вигадку про підпал комуністами рейхстагу, хоч увесь світ знав, що рейхстаг підпалили сами фашисти.

Церква вимагала суворого присуду зовсім невинно відданим до фашистського суду, обвинуваченим у підпалі рейхстагу, видатному діячу Комінтерну славетному вождю болгарської компартії Георгію Дімітрову та болгарським комуністам Попову і Таневу. Попівство цькує вождя компартії Німеччини тов. Тельмана, благословляє фашистів, що катують його, вимагає жорстокого вироку суду, хоч вся вина його полягає в тому, що він є вождь компартії Німеччини.

Немає в ній мерзоти, що її не заподіяв би щодо робітництва фашистський уряд Гітлера, і яку б не підтримувала усім своїм авторитетом церква.

Попівство Німеччини не тільки пропагує фашистський терор проти робітників, але й бере безпосередню участь в ньому. Попи виявляють активність в концтраційних таборах, провадять там обов'язкові молебні, агітують серед

в'язнів за фашизм, проти комунізму, виконують обов'язки шпигунів, роблять доноси на ворогів фашизму.

У таборі Лангешвальбах, де перебувають 1.500 в'язнів, в ексекуціях разом з адмін страцією табору, беруть участь ще 4 попи.

Не тільки в Німеччині, але і в усьому світі церква виступає як спільник фашизму і заклятий ворог пролетаріату і комунізму.

Під час германської збройної боротьби австрійського пролетаріату проти знахабнілого фашизму в лютому 1934 року, попівщина Австрії на чолі з віденським архієпископом Інніцером брала активну участь в розгромі австрійського пролетаріату. В момент запеклих вуличних боїв пролетаріату з військом і фашистськими бандами, Інніцер звернувся по радіо до робітників із закликом „скласти зброю“, підлягти фашистській владі Дольфуса, обіцяючи за це „помилування від бога і католицької церкви“. В багатьох церквах Австрії попи відправляли служби, молилися за „дарування перемоги“ фашистським військовим загонам хеймверів і навіть перетворювали монастирі і церкви на фортеці, звідки хеймверівці (фашистське військо) розстрілювали повстанців.

Попи і попівська преса всього світу висловлювали своє благословіння і християнську подяку фашистському урядові Дольфуса за звірячу розправу з повсталими революційними робітниками, ім'ям бога виправдували масові страти революціонерів, катвання їх по тюрмах, засудження їх на вічну каторгу.

Під час збройного повстання пролетаріату Іспанії в жовтневі дні 1934 року попівщина цілком була на стороні війська і фашистських банд, що звіряче розправлялися з повстанцями, обстрілюючи робітничі райони з важких гармат, без жалю розстрілюючи сотні чоловіків, жінок і дітей. Коли ж героїчне повстання іспанського пролетаріату було придушено, попівщина всього світу висловила своє співчуття фашистському урядові Леруса, що купається в ріках робітничої крові, відновивши найжорстокіші інквізиційні тортури проти революційних робітників і сеян Іспанії.

Церква, папа римський, єзуїтські ордени, що їх тепер відновлено в Іспанії, дружиним хором вимагають робітничої крові.

Орган папи римського, газета „Оссерваторе Романо“, перегукуючись з фашистською пресою Гітлера, вихваляє білий терор уряду Леруса, заявляючи, що іспанський уряд, розстрілюючи тисячі робітників, жінок і дітей, діє не тільки за правом, але і за своїм обов'язком. Папа римський наполягає, щоб винуватці, тобто іспанські комуністи та революційні робітники, були жорстоко покарані.

Усі ці приклади надзвичайно яскраво показують, як церква і релігія обслуговують інтереси фашизму, являючи з себе запеклих ворогів пролетаріату і трудящих.

З приходом до влади в Німеччині фашистського уряду Гітлера, надзвичайно посилилася інтервенціоністська антирадянська робота світового капіталу.

Фашисти Німеччини написали на своїх залитих кров'ю робітників прапорах лозунги *війни проти СРСР*, відірвання від нього Радянської України і перетворення її на колонію німецького імперіалізму.

Німецький фашизм, перегукуючись з японським фашизмом, прийняв до себе на службу недобитків української націоналістичної контрреволюції. За прямими вказівками інтервентів із Берліну та Варшави останніми роками надзвичайно активізували свою шкідницьку, контрреволюційну інтервенціоністську антирадянську роботу усі ці Левицькі, Донцови, Коновальці, Полтавці-Остряниці на Західній Україні, а також українські націоналістичні контрреволюційні елементи всередині Радянської України.

Українська націонал-фашистська і соціал-фашистська преса на Західній Україні, газети „Діло“, „Новий час“, „Вісник“ та інші підносять на щит нового „месію“ антирадянського блоку Гітлера, закликаючи всі антирадянські контрреволюційні сили Західної України і всього світу підтримати плани німецького фашизму щодо відірвання України від СРСР.

Виконуючи завдання німецького фашизму, перегукуючись з японськими інтервентами, світова церква включилась у світовий антирадянський блок, намагаючись за всяку ціну цювати СРСР, підбурювати проти країни рад трудящих всього світу, закликаючи уряди буржуазних держав знищити СРСР за допомогою зброї.

Папа римський активно підтримує плани Розенберга—правої руки Гітлера і керівника зовнішньо-політичного відділу націонал-фашистської партії Німеччини — щодо відірвання України від СРСР, подаючи фінансову допомогу відповідним антирадянським групам. Французька буржуазна газета „Тан“ повідомляла влітку 1933 року, що „папа вбачає в гітлеризмі єдину політичну силу, спроможну забезпечити рішучу антибільшовицьку акцію. З цією метою папа готовий дати заохочення найжахливішим злочинним авантюрам.“

Церковники Німеччини, Польщі, Західної України протягом останніх двох років ведуть особливо скажену наклепницьку кампанію проти СРСР, підтримуючи брехливі фашистські вигадки про „голод“ і „жхи“, що нібито їх переживає людина СРСР, про переселування і „голодування“ німців і т. ін.

„Нам чаяться не можна, — писала газета митрополита Шептицького „Мета“ в березні 1932 року. Ми повинні скласти спілку з поляками і виступити в похід проти безвірників-більшовиків“.

Про активну антирадянську інтервенціоністську роботу західно-українського попівства, як і численних інтервенціоністських виступів митрополита Шептицького та його газети „Мета“, свідчать також виступи проти СРСР станіславського єпископа Хомишина, львівського єпископа Бучка та інших попів.

У травні 1933 року львівський єпископ Бучко (найближчий помічник Шептицького) виступив з погромною антирадянською інтервенціоністською проповіддю під час свята „всенародної маніфестації української молоді“. Він закликав молодь ставати „до лав лицарів христових, які мають закріпити царство божє на землі“, а також і боротися „з царством сатани за Зоручем“, тобто з Радянською Україною.

Загроза інтервенції проти Радянського Союзу йде не тільки з боку фашистської Німеччини, а й японської воєнщини, що вже кілька років веде агресивну політику щодо СРСР, намагаючись всякими антирадянськими провадками викликати нас на війну. Церква і релігія всіляко допомагають японським імперіалістам та фашистам в їх антирадянських інтервенціоністських заходах.

Більшість воєнно-фашистських організацій Японії або безпосередньо виступають під релігійним прапором, як охасяка „Сінсю Тококуто“ („партія оборони країни богів“), або спираються на релігійну ідеологію та використовують релігію в своїх імперіалістичних мілітаристичних та антирадянських інтересах. Цілий ряд релігійних сект Японії, як „Тенро“, „Доін“, зокрема „Ніццерен“ активно виступають проти складання урядом СРСР пакту про ненапад, проти викупу Китайсько-Східної залізниці, випускають антирадянські відозви та ведуть іншу наклепницьку антирадянську інтервенціоністську усну і друковану агітацію та пропаганду.

В межах СРСР релігію та церкву широко використовують у своїй контрреволюційній, підривній, антирадянській роботі рештки ретрощених, але ще недобитих класових ворогів пролетаріату — куркулі, буржуазні націоналісти, петлюрівці, націонал-фашисти та інші недобитки.

Відомо, що українська автокефальна церква була складовою частиною контрреволюційної організації СВУ (Спілки Визволення України) — цього знаряддя української куркульні, міжнародного імперіалізму та фашизму. Відомо, як українські націоналісти, петлюрівці та інші контрреволюційні елементи з пошаною ставляться до релігії та церкви, ідеалізують релігію, намагаючись замалати її класову експлуататорську шкідливу для трудящих роль, твердячи, що релігія є нібито „джерело культури“, ставлячи знак рівнання між релігією і ніцією, між нацією і державою, щоб тим самим використати релігійні настрої трудящих в інтересах націоналізму та фашизму.

Усе це з незаперечною ясністю говорить про політичну, контрреволюційну й інтервенціоністську роль церкви, про виконання нею завдань міжнародного імперіалізму й фашизму, про одверто ворожий її характер щодо пролетарського революційного руху, комунізму і СРСР — батьківщини міжнародного пролетаріату.

В своїй антирадянській інтервенціоністській роботі світова церква використовує першу-ліпшу подію, перший-ліпший випадок, щоб ганьбити СРСР, цькувати його, організовувати проти нього сили світового імперіалізму і фашизму.

Навіть таку подію, як підлебийство подонками колишньої антипартійної зійов'євської групи тов. Кірова — вождя лєнінградського пролетаріату, видатного

керівника більшовицької партії, соратника тов. Сталіна — церковники й фашисти не проминули використати в антирадянських інтервенціоністських цілях.

Газета папи римського „Оссерваторе Романо“ та деякі інші політські газети, об'єднуючись з бандитами з білогвардійсько-японської газети „Харбинское Время“, цілком виправдуючи фашистських терористів — убивць т. Кірова. — писала, що „не всі убивства є злочини“. А угорська клерикальна газета „Уйшаг“, вбачаючи в убивстві тов. Кірова „світанок нового контрреволюційного руху“ в СРСР, закликала держави Європи відмовитися від співробітництва з Радянським Союзом і утворити єдиний антирадянський фронт.

Нещадно борючись проти наших класових ворогів, посилюючи більшовицьку пильність на всіх ділянках соціалістичного будівництва, ми повинні посилити боротьбу і проти такого знаряддя класового ворога, як релігія і релігійні організації — ця агентура фашизму.

Нашими гаслами повинно стати: Розкриймо трудящим вірянам очі на щільний зв'язок фашизму з церквою і релігією.

Посильмо боротьбу проти релігії та церкви, як одного із знарядь фашизму в його боротьбі проти робочого класу і комунізму.

На інтервенціоністську антирадянську роботу фашизму та церкви відповімо *зміцненням обороноспроможності СРСР*, — фортеці світової пролетарської революції.

Оголосимо рішучу боротьбу фашизму та його агентурі: церковникам і сектантам, буржуазним українським націоалістам, петлюрівцям, решткам троцькістсько-зінов'євських та інших контрреволюційних елементів.

Згуртуємося навколо ленінської партії та вождя світового пролетаріату тов. Сталіна. Вдамо всі наші сили на побудову безкласового соціалістичного безрелігійного суспільства.

В ЦР СВБ УКРАЇНИ

16 січня президія Центральної Ради Спілки воєвничих безвірників (СВБ) України вислухала інформацію відповідального секретаря ЦР СВБ т. Свінзицького про роботу Молдавської СВБ за період з 15 квітня по 15 листопада 1934 року.

Наведені у звіті фактичні матеріали та цифрові дані свідчать про значне піднесення антирелігійної роботи по республіці, порівнюючи з попередніми роками.

За звітний період Молдавська СВБ зросла на 121 осередок СВБ та 42 групи юних воєвничих безвірників (ЮВБ), із загальною кількістю членів СВБ — 4204 та ЮВБ — 3002.

Окремі цифри говорять, що антирелігійною роботою охоплені різні ділянки соцбудівництва.

Так, наприклад, за звітний період організовано 14 осередків СВБ на виробництвах, з охопленням 713 членів. По колгоспах нових осередків утворено 38 з 1092 членів, базових осередків при МТС 5 із 145 членами та при колбудах — 6 осередків з 119 членів.

По військових частинах організовано 11 осередків СВБ, до яких увійшли 883 нових членів. Шкільних осередків СВБ, крім груп ЮВБ, утворено 19 з 584 членів і по установах 28 осередків з 718 членів.

Це організаційне зміцнення закріплювалося утворенням безвірницьких ударних бригад як на виробництві, так і в колгоспах, обладнанням кутків безвірника, організацією безвірницьких гуртків тощо. Для збільшення безвірницьких кадрів проведено двотижневий семінар на 25 чол.

За цей період зібрано членських внесків 1335 крб.

Поруч з організаційними питаннями обл. СВБ розгортала найактивнішу масово-виховну роботу, провадила широку пропаганду.

За звітний період одних лекцій на антирелігійні теми було дано 49, крім 85 бесід. Проведено 7 антирелігійних вечорів, організовано 18 виставок антирелігійної літератури, видруковано 10.000 різних гасел. Виїздів на село з обл. СВБ було 9.

В наслідок проведеної масової роботи, на вимогу трудящих закрито за звітний період 12 церков, 2 кірхи та 2 синагоги.

* * *

Водночас президія ЦР вислухала висновки інструктора ЦР СВБ СРСР т. Буланова про його поїздки в Донбас та про роботу Донецької Обл. СВБ.

Висновки говорять про занепад антирелігійної роботи в Донбасі і президія ухвалила рішення, в яких дано конкретні вказівки про піднесення та поліпшення роботи в області.

Запропоновано обл. раді СВБ в найкоротший строк перебудувати свою роботу на основі рішень Виконбюра ЦР СВБ СРСР та ЦР СВБ України, залучивши до роботи громадський актив та робітників облнаросвіти, облпрофради та облЗУ і інш., використовуючи їх виїзди до районів для проведення антирелігійної роботи і зміцнення низових організацій СВБ. В облраді СВБ прикріпити окремих робітників до певних груп районів для конкретного та оперативного керівництва їх роботою.

Вважаючи одним із слабких місць роботи облради відсутність систематичної масової роботи, президія пропонує всебічно розгорнути в клубах, на підприємствах, в гуртожитках, будинках колективіста, в хатах-лабораторіях масову ан-

Президія відзначила неправильне тлумачення облрадою питання про сплату членських внесків до СББ колгоспниками та одноосібниками. Президія ЦР пояснила, що члени СББ, незалежно від того чи є вони членами інших добровільних організацій, чи ні,—від сплати членських внесків до СББ не звільняються. Тут же ЦР встановила розподіл членських внесків за таким принципом: 50%—райрадам, 20%—облраді, 30%—ЦР СББ України з яких відраховується 10% ЦР СББ СРСР. Такий розподіл набагато змінить матеріальну базу райрад СББ і дасть їм можливість розгорнути масову антирелігійну роботу.

З свого боку президія ЦР СВБ вирішила надати допомогу обл. СВБ Дніпропетровщини через надсилку двох кваліфікованих антирелігійників, а т. Свінзицькому—відповід. секретар ЦР СВБ України—доручено це питання здійснити. Також доручено секретаріатові зняти клопотання перед НКО про передачу до відання облнаросвіти антирелігійного музею в колишньому святогорському манастирі. Цей музей зараз перебуває у віданні будинку відпочинку.

Антиріздвяна кампанія

В Арсеналі проведено кілька антирелігійних вечорів, що охопили 4.000 робітників. На вечорах було організовано запис членів до СВБ, організовано кілька безвірницьких ударних бригад тощо.

На Паровозоремонтному заводі проведено доповіді, лекції, а також влаштовано I антирелігійний вечір. Цими формами масової роботи охоплено 1.300 чоловіка. По „Ленкузі" відбулося 4 лекції з охопленням 860 чол.

* * *

По Харкову було проведено масовий антирелігійний вечір в клубі ім. Сталіна, яким охоплено 600 трудящих з їх родинами. Програма вечора така: доповідь про антирелігійні свята, зокрема про різдво та його класову суть; художня частина з великим концертом.

Для проведення антирелігійних лекцій по клубах було запрошено 15 професорів та викладачів учбових закладів. Деякі з них провели по 2—3 лекції.

До районів надіслано було 15 студентів з ВУІКО для проведення антиріздвяної кампанії і водночас для перевірки стану антирелігійної роботи. За цей час по селах організовано студентами 10 нових осередків СББ, переважно по школах. На підприємствах під час антиріздвяної кампанії організовано лише 2 нові осередки СББ.

На села та райони надіслано антиріздвяну листівку в кількості 10 000 примірників. По Харкову видано антиріздвяні плакати, правда в дуже невеличкій кількості. Напередодні різдва по радіо прочитано 2 лекції на антирелігійні теми.

В основному це все, що зробила оборада СББ під час антиріздвяної кампанії. Безперечно, цього дуже мало. Оборада не виконала навіть свого плану, що вона його накреслила заздалегідь перед антиріздвяною кампанією.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА на 1935 рік НА ЖУРНАЛ „БЕЗВІРНИК“

Науково-популярний та методичний орган Центральної
Ради Спілки воєвничих безвірників України.

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ

ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ЖУРНАЛУ:

Загальний. Філософія (діалектичний матеріалізм—у маси).
Природознавство. Історія атеїзму. Історія релігії. Органі-
зація та методика антирелігійної роботи. Антирелігійне
виховання в школі й робота ЮВБ. Інтернаціональне вихо-
вання та робота СВБ серед нацменів. Досвід місць. Хро-
ніка. Критика і бібліографія.

Кожна організація СВБ на заводі, фабриці, при МТС, у кол-
госпі, радгоспі, у школі повинна бути передплатником журналу
„БЕЗВІРНИК“.

Усі заклади комуністичної освіти, технікуми й інститути ком-
освіти, робітничі клуби, будинки колгоспника, хати-читальні, а
також початкові й середні школи, піонерорганізації, комсомоль-
ські осередки повинні включити журнал „БЕЗВІРНИК“ до пе-
редплачуваної ними періодики.

Жодного активіста-безвірника, пропагандиста-антирелігійника,
керівника антирелігійним вихованням дітей, який не передпла-
тив би журнал „БЕЗВІРНИК“.

„БЕЗВІРНИК“ обслуговує найширші маси культармійців і
тому його повинні передплачувати, читати й поширювати ком-
сомольці, учителі, агрономи, лікарі, працівники-активісти радян-
ських, профспілкових, кооперативних та громадських організа-
цій, студенти вузів і технікумів, активісти-робітники, колгосп-
ники й червоноармійці.

Журнал „БЕЗВІРНИК“ видає „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

Умови передплати: на 1 рік 4 крб. 80 коп., на 6 м-ців 2 крб. 40 коп.,
на 3 м-ці 1 крб. 20 коп. Ціна окремого номера 40 коп.

Передплату приймають всі поштові філії України та Радянського
Союзу. Поспішайте своєчасно здати замовлення місцевим пошто-
вим філіям.